

Załącznik nr 1
do uchwały Rady Miasta nr XXXV/264/09
z dnia 1 października 2009 roku

**GMINNY PROGRAM OPIEKI
NAD ZABYTKAMI
DLA MIASTA
K O S T R Z Y N N A D O D R Ą
N A L A T A 2 0 0 9 - 2 0 1 3**

Opracowała:

mgr Agnieszka Dębska

2 0 0 9

SPIS TREŚCI

1. Wstęp	4
2. Podstawa prawna opracowania gminnego programu opieki nad zabytkami	6
3. Uwarunkowania prawne ochrony i opieki nad zabytkami w Polsce	7
4. Uwarunkowania zewnętrzne ochrony dziedzictwa kulturowego	10
4.1. Strategiczne cele polityki państwa w zakresie ochrony zabytków i opieki nad zabytkami	10
4.2. Relacje gminnego programu opieki nad zabytkami z dokumentami wykonanymi na poziomie województwa i powiatu	12
5. Uwarunkowania wewnętrzne ochrony dziedzictwa kulturowego	18
5.1. Relacje gminnego programu opieki nad zabytkami z dokumentami wykonanymi na poziomie gminy (analiza dokumentów programowych gminy)	18
5.2. Charakterystyka zasobów i analiza stanu dziedzictwa i krajobrazu kulturowego gminy	26
5.2.1. Zarys historii obszaru gminy	26
5.2.2. Krajobraz kulturowy	28
5.2.3. Zabytki nieruchome	31
5.2.4. Zabytki ruchome	31
5.2.5. Zabytki archeologiczne	32
5.2.6. Zabytki w zbiorach muzealnych i innych	32
5.2.7. Dziedzictwo niematerialne	33
5.3. Zabytki objęte prawnymi formami ochrony	34
5.4. Zabytki w gminnej ewidencji zabytków	37
6. Ocena stanu dziedzictwa kulturowego gminy. Analiza szans i zagrożeń	38
7. Założenia programowe	40
7.1. Priorytety i kierunki działań gminnego programu opieki	40
7.2. Zadania gminnego programu opieki	42
8. Instrumentarium realizacji programu opieki nad zabytkami	52
9. Zasady oceny realizacji programu opieki nad zabytkami	53
10. Źródła finansowania programu opieki nad zabytkami	54
11. Realizacja i finansowanie przez gminę zadań z zakresu ochrony zabytków	56
12. Część graficzna gminnego programu opieki nad zabytkami	57

13. Załączniki

60

Załącznik nr 1

Rejestr zabytków nieruchomych – wykaz

Załącznik nr 2

Rejestr zabytków ruchomych – wykaz

Załącznik nr 3

Stanowiska archeologiczne na terenie miasta Kostrzyn nad Odrą – wykaz

Załącznik nr 4

Gminna ewidencja zabytków – wykaz

Załącznik nr 5

Wniosek do Lubuskiego Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków o udzielenie dotacji celowej na prace konserwatorskie, restauratorskie lub roboty budowlane, zwane dalej „pracami” przy zabytku wpisanym do rejestru zabytków położonym w województwie lubuskim

Załącznik nr 6

Wniosek do Ministerstwa Kultury i Dziedzictwa Narodowego o udzielenie dotacji na dofinansowanie prac konserwatorskich, restauratorskich i robót budowlanych przy zabytku wpisanym do rejestru zabytków

Załącznik nr 7

Uchwała Rady Miasta w sprawie zasad i trybu postępowania o udzielenie, rozliczenie i kontrolę wykorzystania dotacji na prace konserwatorskie, restauratorskie lub roboty budowlane przy zabytkach wpisanych do rejestru zabytków, nie stanowiących własności miasta

1. WSTĘP

Miasto Kostrzyn nad Odrą zlokalizowane jest w północno-zachodniej części województwa lubuskiego, u ujścia Warty do Odry, na granicy z Niemcami. Jest to gmina miejska, należąca do powiatu gorzowskiego ziemskiego. Miasto stanowi bardzo ważny element struktury regionu lubuskiego. Pełni funkcję jednego z trzech transgranicznych ośrodków obsługi, węzła komunikacji europejskiej Berlin – Gorzów Wlkp. – Gdańsk oraz pierwszego członu Transgranicznego Pasma Przyspieszonego Rozwoju polskich i niemieckich miast w dolinie Odry.

Miasto położone w rozlewiskach Warty i Odry, stanowiło ważne miejsce obrony, którego znaczenie strategiczne nie zmieniło się na przestrzeni wieków. Jest niewątpliwie jednym z najbardziej interesujących miejsc w zachodniej części obecnej Polski. Kostrzyn nad Odrą charakteryzuje się cennym i urozmaiconym krajobrazem kulturowym. Według definicji krajobraz kulturowy to przestrzeń historycznie ukształtowana w wyniku działalności człowieka, która zawiera wytwory cywilizacji oraz elementy przyrodnicze.

Środowisko kulturowe to ważny czynnik życia i działalności człowieka. Zabytki są nie tylko materialnym śladem przeszłości, lecz także cennym elementem kultury, przyczyniającym się do kształtowania przyjaznego otoczenia człowieka. Bogactwo i różnorodność dziedzictwa kultury może w istotny sposób przyczynić się do rozwoju społeczno-gospodarczego gminy, a tym samym do poprawy jakości życia jej mieszkańców.

Dziedzictwo kulturowe Kostrzyna nad Odrą jest dziedzictwem powszechnie uznawanym i rozpoznawanym przez jego mieszkańców, a jednocześnie nie stanowi mocnego wyrazu lokalnej tożsamości. Efektem II wojny światowej i działań po 1945 roku jest przerwana ciągłość kulturowa tych terenów. Dziedzictwo kulturowe Kostrzyna nad Odrą jest dziedzictwem, które w Polsce pozostaje poza szerszym odbiorem, co powoduje ogromne kłopoty w jego prawidłowym utrzymaniu i promocji. Potrzeba ochrony tutejszych zasobów kulturowych jest bezsporna i powinna być niezależna od kontekstu politycznego.

Z uwagi na fakt, że kultura jest jedną z głównych sił napędowych rozwoju, jego przejawy kulturowe są równie istotne jak aspekty ekonomiczne. Z tego względu podstawową zasadą działania samorządu gminnego powinno być dążenie do wzajemnego uzupełniania się ekonomicznych i kulturowych aspektów rozwoju. Trudno byłoby mówić o rozwoju gminy bez opierania się na jej zasobach i walorach krajobrazu kulturowego, dlatego ich wykorzystanie powinno stanowić jeden z priorytetów polityki gminnej. Umożliwienie dalszego istnienia oraz wzbogacenie materialnego dziedzictwa kulturowego jest jednym z istotnych procesów rozwojowych gminy.

Zasób wartości kulturowych, znajdujących się na terenie gminy, powinien być przedmiotem szczególnej troski zarówno mieszkańców, jak i władz samorządowych, jako ważny cel publiczny. Biorąc pod uwagę dotychczasowe dokonania, należy kontynuować działania dążące do ich ochrony w formie biernej – w prawie miejscowym i czynnej, np. poprzez finansowanie prac konserwatorskich na obiektach pozostających we władaniu samorządu i udzielaniu dotacji dla pozostałych właścicieli obiektów zabytkowych.

Zasadniczym kontekstem opracowania „**Gminnego Programu Opieki nad Zabytkami**” jest uznanie zasobów dziedzictwa kulturowego za główny czynnik

wpływający na kształtowanie się tożsamości lokalnej. Zasoby te określają i wyznaczają wieloaspektowe uwarunkowania rozwoju gminy, upowszechniania kultury oraz atrakcyjności turystycznej. W działaniach samorządu lokalnego, podobnie jak w polityce państwa, istotne jest zapewnienie zrównoważonego rozwoju i ładu przestrzennego oraz powiązanie ochrony zabytków z ochroną środowiska przyrodniczego. Sprawny i skuteczny system ochrony i opieki nad zabytkami powinien odbywać się przy udziale samorządu, właścicieli i użytkowników zabytków oraz mieszkańców i wspólnot lokalnych.

Głównym celem sformułowania dokumentu jest dążenie do znaczącej poprawy stanu zasobów lokalnego dziedzictwa kulturowego oraz zachowania krajobrazu kulturowego Kostrzyna nad Odrą poprzez określenie podstawowych warunków i czynników organizacyjnych, finansowych oraz edukacyjnych, które temu służą.

Ileokroć w tekście pojawi się określenie „**Gminny Program**” oznacza to „**Gminny Program Opieki nad Zabytkami dla miasta Kostrzyn nad Odrą na lata 2009-2013**”.

Zabytki zlokalizowane na terenie miasta zostały kilkakrotnie omówione i scharakteryzowane w różnego typu opracowaniach. Na bardzo liczną bibliografię składają się zarówno dokumentacje historyczno-konserwatorskie, opracowania o charakterze studialnym, jak również wydawnictwa popularno-naukowe.

Dla potrzeb „**Gminnego Programu**” wykorzystano zarówno publikacje, jak też dokumentacje historyczno-konserwatorskie (m. in. karty ewidencyjne zabytków) udostępnione w Archiwum Wojewódzkiego Urzędu Ochrony Zabytków Delegatura w Gorzowie Wlkp.

Ocena zachowanej historycznej substancji zabytkowej z terenu miasta dokonana została także po przeanalizowaniu historycznego materiału kartograficznego, m. in. niemieckich map topograficznych (Meßtischblatt) z lat 1892-1893, uaktualnionych w latach 30. XX wieku.

2. PODSTAWA PRAWNA OPRACOWANIA GMINNEGO PROGRAMU OPIEKI NAD ZABYTKAMI

Na podstawie art. 87 ustawy z dnia 23 lipca 2003 roku o ochronie zabytków i opieki nad zabytkami (Dz. U. z 2003 roku, nr 162 poz. 1568 z późniejszymi zmianami) sporządzenie programu opieki nad zabytkami – istotnego instrumentu ochrony zabytków – należy do ustawowych obowiązków samorządu gminnego. Zasadnicze cele programu opieki nad zabytkami, które określa w/w ustawa to:

1. Włączenie problemów ochrony zabytków do systemu zadań strategicznych, wynikających z koncepcji przestrzennego zagospodarowania kraju.
2. Uwzględnianie uwarunkowań ochrony zabytków, w tym krajobrazu kulturowego i dziedzictwa archeologicznego, łącznie z uwarunkowaniami ochrony przyrody i równowagi ekologicznej, w planach rozwoju regionalnego i lokalnego.
3. Zahamowanie procesów degradacji zabytków i doprowadzenie do poprawy stanu ich zachowania.
4. Wyeksponowanie poszczególnych zabytków oraz walorów krajobrazu kulturowego.
5. Podejmowanie działań zwiększających atrakcyjność zabytków dla potrzeb społecznych, turystycznych i edukacyjnych.
6. Wspieranie inicjatyw sprzyjających wzrostowi środków finansowych na ochronę i opiekę nad zabytkami.
7. Określenie warunków współpracy z właścicielami zabytków, eliminujących sytuacje konfliktowe związane z wykorzystaniem tych zabytków.
8. Podejmowanie przedsięwzięć umożliwiających tworzenie miejsc pracy związanych z opieką nad zabytkami.

„**Gminny Program**”, po zaopiniowaniu przez Lubuskiego Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków, zostanie przedstawiony Radzie Miasta w Kostrzynie nad Odrą, w celu przyjęcia go uchwałą. Program został opracowany na okres czterech lat i stanowi dokument uzupełniający w stosunku do innych aktów planowania. Z realizacji zadań „**Gminnego Programu**” co dwa lata Burmistrz zobowiązany jest do sporządzenia sprawozdań i przedstawienia ich Radzie Miasta oraz przekazywania ich do Lubuskiego Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków.

3. UWARUNKOWANIA PRAWNE OCHRONY I OPIEKI NAD ZABYTKAMI W POLSCE

Według art. 5 Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej obowiązkiem konstytucyjnym Państwa i każdego obywatela jest ochrona zabytków, czyli materialnych i niematerialnych dóbr kultury, będących elementami składowymi dziedzictwa kulturowego.

Zgodnie z art. 7 ust. 1 pkt 9 ustawy z dnia 8 marca 1990 roku o samorządzie gminnym (Dz. U. z 2001 roku, nr 142 poz. 1591 z późniejszymi zmianami) do zadań własnych gminy należy zaspakajanie zbiorowych potrzeb wspólnoty, w szczególności dotyczących sfery kultury, w tym ochrony zabytków i opieki nad zabytkami. W tym przypadku dla gminy instrumentami realizacji interesu publicznego są m. in. uchwalanie dokumentów strategicznych i programowych, w tym sporządzanie i uchwalanie planów zagospodarowania przestrzennego. Ponadto utrzymywanie jednostek specjalistycznych w zakresie muzealnictwa oraz działania właścicielskie wobec zabytków stanowiących własność gminy i jej jednostek.

Ustawa z dnia 23 lipca 2003 roku o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami (Dz. U. z 2003 roku, nr 162 poz. 1568 z późniejszymi zmianami) nakłada m. in. na organy samorządowe obowiązek zapewnienia warunków prawnych, organizacyjnych i finansowych dla ochrony dóbr kultury.

Art. 4 tejże ustawy stwierdza, że:

„Ochrona zabytków polega, w szczególności, na podejmowaniu przez organy administracji publicznej, działań mających na celu:

- 1) zapewnienie warunków prawnych, organizacyjnych i finansowych umożliwiających trwałe zachowanie zabytków oraz ich zagospodarowanie i utrzymanie;
- 2) zapobieganie zagrożeniom mogącym spowodować uszczerbek dla wartości zabytków;
- 3) udaremnianie niszczenia i niewłaściwego korzystania z zabytków;
- 4) przeciwdziałanie kradzieży, zaginięciu lub nielegalnemu wywozowi zabytków za granicę;
- 5) kontrolę stanu zachowania i przeznaczenia zabytków;
- 6) uwzględnianie zadań ochronnych w planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym oraz przy kształtowaniu środowiska.”

Art. 5 określa w sposób otwarty kwestię opieki nad zabytkami:

„Opieka nad zabytkami sprawowana przez jego właściciela lub posiadacza polega, w szczególności, na zapewnieniu warunków:

- 1) naukowego badania i dokumentowania zabytku;
- 2) prowadzenia prac konserwatorskich, restauratorskich i robót budowlanych przy zabytku;
- 3) zabezpieczenia i utrzymania zabytku oraz jego otoczenia w jak najlepszym stanie;
- 4) korzystania z zabytku w sposób zapewniający trwałe zachowanie jego wartości;
- 5) popularyzowania i upowszechniania wiedzy o zabytku oraz jego znaczeniu dla historii i kultury.”

Ochrona zabytków, w przeciwieństwie do opieki nad zabytkami, realizowana jest przez organy administracji publicznej, czyli administracji rządowej i samorządowej, działające w publicznym interesie, zgodnie z przypisanymi im ustawowo kompetencjami.

Art. 6 ust. 1 i 2 klasyfikuje w układzie rzeczowym przedmioty ochrony i zarazem stanowi szczegółową definicję zabytku:

„1. Ochronie i opiece podlegają, bez względu na stan zachowania:

1) zabytki nieruchome będące, w szczególności:

- a) krajobrazami kulturowymi,
- b) układami urbanistycznymi, ruralistycznymi i zespołami budowlanymi,
- c) dziełami architektury i budownictwa,
- d) dziełami budownictwa obronnego,
- e) obiektami techniki, a zwłaszcza kopalniami, hutami, elektrowniami i innymi zakładami przemysłowymi,
- f) cmentarzami,
- g) parkami, ogrodami i innymi formami zaprojektowanej zieleni,
- h) miejscami upamiętniającymi wydarzenia historyczne bądź działalność wybitnych osobowości lub instytucji;

2) zabytki ruchome będące, w szczególności:

- a) dziełami sztuk plastycznych, rzemiosła artystycznego i sztuki użytkowej,
- b) kolekcjami stanowiącymi zbiory przedmiotów zgromadzonych i uporządkowanych według koncepcji osób, które tworzyły te kolekcje,
- c) numizmatami oraz pamiątkami historycznymi, a zwłaszcza militariami, sztandarami, pieczęciami, odznakami, medalami i orderami,
- d) wytworami techniki, a zwłaszcza urządzeniami, środkami transportu oraz maszynami i narzędziami świadczącymi o kulturze materialnej, charakterystycznymi dla dawnych i nowych form gospodarki, dokumentującymi poziom nauki i rozwoju cywilizacyjnego,
- e) materiałami bibliotecznymi, o których mowa w art. 5 ustawy z dnia 27 czerwca 1997 roku o bibliotekach (Dz. U. z 1997 roku, nr 85 poz. 539; z 1998 roku, nr 106 poz. 668; z 2001 roku, nr 129 poz. 1440 oraz z 2002 roku, nr 113 poz. 984),
- f) instrumentami muzycznymi,
- g) wytworami sztuki ludowej i rękodzieła oraz innymi obiektami etnograficznymi,
- h) przedmiotami upamiętniającymi wydarzenia historyczne bądź działalność wybitnych osobistości lub instytucji;

3) zabytki archeologiczne będące, w szczególności:

- a) pozostałościami terenowymi pradziejowego i historycznego osadnictwa,
- b) cmentarzyskami,
- c) kurhanami,
- d) reliktnami działalności gospodarczej, religijnej i artystycznej.

2. Ochronie mogą podlegać nazwy geograficzne, historyczne lub tradycyjne nazwy obiektu budowlanego, placu, ulicy lub jednostki osadniczej.”

Ponadto kwestie ochrony zabytków regulują następujące akty prawne:

Ustawy m. in.

- Ustawa z dnia 21 sierpnia 1997 roku o gospodarce nieruchomościami (Dz. U. z 2000 roku, nr 46 poz. 543 z późniejszymi zmianami);
- Ustawa z dnia 7 lipca 1994 roku – Prawo budowlane (Dz. U. z 2003 roku, nr 207 poz. 2016 z późniejszymi zmianami);
- Ustawa z dnia 27 marca 2003 roku o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym (Dz. U. z 2003 roku, nr 80 poz. 717 z późniejszymi zmianami);
- Ustawa z dnia 16 kwietnia 2004 roku o ochronie przyrody (Dz. U. z 2004 roku, nr 92 poz. 880 z późniejszymi zmianami).

Rozporządzenia

- Rozporządzenie Ministra Kultury z dnia 6 czerwca 2005 roku w sprawie udzielenia dotacji celowej na prace konserwatorskie, restauratorskie i roboty budowlane przy zabytku wpisanym do rejestru zabytków (Dz. U. z 2005 roku, nr 112 poz. 940);
- Rozporządzenie Ministra Kultury z dnia 28 stycznia 2005 roku w sprawie szczegółowych warunków uzyskiwania dofinansowania realizacji zadań z zakresu kultury, trybu składania wniosków oraz przekazywania środków z Funduszu Promocji Kultury (Dz. U. z 2005 roku, nr 24 poz. 200);
- Rozporządzenie Ministra Kultury z dnia 25 sierpnia 2004 roku w sprawie organizacji i sposobu ochrony zabytków na wypadek konfliktu zbrojnego i sytuacji kryzysowych (Dz. U. z 2004 roku, nr 212 poz. 2153);
- Rozporządzenie Ministra Kultury z dnia 9 czerwca 2004 roku w sprawie prowadzenia prac konserwatorskich, restauratorskich, robót budowlanych, badań konserwatorskich i architektonicznych, a także innych działań przy zabytku wpisanym do rejestru zabytków oraz badań archeologicznych i poszukiwań ukrytych lub porzuconych zabytków ruchomych (Dz. U. z 2004 roku, nr 150 poz. 1579);
- Rozporządzenie Ministra Kultury z dnia 14 maja 2004 roku w sprawie prowadzenia rejestru zabytków, krajowej, wojewódzkiej i gminnej ewidencji zabytków oraz krajowego wykazu zabytków skradzionych lub wywiezionych za granicę niezgodnie z prawem (Dz. U. z 2004 roku, nr 124 poz. 1305);
- Rozporządzenie Ministra Kultury z dnia 10 maja 2004 roku w sprawie rzeczoznawców Ministra Kultury w zakresie opieki nad zabytkami (Dz. U. z 2004 roku, nr 124 poz. 1302);
- Rozporządzenie Ministra Kultury z dnia 19 kwietnia 2004 roku w sprawie wywozu zabytków i przedmiotów o cechach zabytków za granicę (Dz. U. z 2004 roku, nr 84 poz. 798);
- Rozporządzenie Ministra Kultury z dnia 9 kwietnia 2004 roku w sprawie organizacji wojewódzkich urzędów ochrony zabytków (Dz. U. z 2004 roku, nr 75 poz. 706);
- Rozporządzenie Ministra Kultury z dnia 1 kwietnia 2004 roku w sprawie nagród za odkrycie lub znalezienie zabytków archeologicznych (Dz. U. z 2004 roku, nr 71 poz. 650);
- Rozporządzenie Ministra Kultury z dnia 9 lutego 2004 roku w sprawie wzoru znaku informacyjnego umieszczanego na zabytkach nieruchomych wpisanych do rejestru zabytków (Dz. U. z 2004 roku, nr 30 poz. 259).

Inne m. in.

- Europejska Konwencja o ochronie dziedzictwa archeologicznego (poprawiona) sporządzona w La Valetta dnia 16 stycznia 1992 roku (Dz. U. z 1996 roku, nr 120 poz. 564).

4. UWARUNKOWANIA ZEWNĘTRZNE OCHRONY DZIEDZICTWA KULTUROWEGO

4.1. Strategiczne cele polityki państwa w zakresie ochrony zabytków i opieki nad zabytkami

Wzmiankowana ustawa o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami zobowiązuje Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego do opracowania – przy pomocy Generalnego Konserwatora Zabytków – „**Krajowego programu ochrony zabytków i opieki nad zabytkami**”. W chwili obecnej trwają prace nad jego sformułowaniem.

Natomiast „**Gminny Program**” opiera się na opracowanych i zatwierdzonych w dniu 10 maja 2004 roku przez Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego „**Tezach do opracowania krajowego programu ochrony zabytków i opieki nad zabytkami**”, według których wzmiankowany krajowy program powinien zawierać:

1. Uwarunkowania ochrony i opieki nad zabytkami: stan zabytków nieruchomych, stan zabytków ruchomych, stan zabytków archeologicznych, stan zabytków techniki, pomniki historii i obiekty wpisane na Listę Światowego Dziedzictwa Kulturalnego UNESCO, stan służb konserwatorskich, stan opieki nad zabytkami, stan uregulowań prawnych.

2. Działania o charakterze systemowym:

- powiązanie ochrony zabytków z polityką ekologiczną, ochrony przyrody, architektoniczną i przestrzenną, celną i polityką bezpieczeństwa państwa,
- wypracowanie strategii ochrony dziedzictwa i wprowadzenie jej do polityk sektorowych.

3. System finansowania: stworzenie sprawnego systemu finansowania ochrony i opieki konserwatorskiej.

4. Dokumentowanie, monitorowanie i standaryzacja metod działania – ujednolicenie metod działań profilaktycznych, konserwatorskich, restauratorskich i ochronnych.

5. Kształcenie i edukacja: kształcenie profilaktyczne, podyplomowe i system uznawalności wykształcenia, edukacja społeczeństwa, edukacja właścicieli i użytkowników.

6. Współpraca międzynarodowa: współpraca z instytucjami i organizacjami, współpraca w obszarze Europy Środkowej.

Rada Ministrów w dniu 21 września 2004 roku przyjęła „**Narodową strategię rozwoju kultury na lata 2004-2013**” oraz „**Uzupełnienia narodowej strategii rozwoju kultury na lata 2004-2020**”. Oba dokumenty zawierają strategiczne cele polityki państwa i uwarunkowania formalno-prawne w sferze ochrony zabytków.

Jednym z czołowych założeń jest ochrona i opieka nad dziedzictwem kulturowym, a jednym z celów strategicznych jest ochrona i rewaloryzacja zabytków.

Cel ten stał się jednym z priorytetów Narodowego Programu Kultury – Ochrona Zabytków i Dziedzictwa Kulturowego. Celem strategicznym w/w Programu jest intensyfikacja ochrony i upowszechniania dziedzictwa kulturowego, w tym szczególnie kompleksowa poprawa stanu zabytków nieruchomych. Celami częściowymi tego Programu są:

- poprawa warunków instytucjonalnych, prawnych i organizacyjnych w sferze dokumentacji i ochrony zabytków;
- kompleksowa rewaloryzacja zabytków i ich adaptacja na cele kulturalne, turystyczne, edukacyjne, rekreacyjne i inne cele społeczne;
- zwiększenie roli zabytków w rozwoju turystyki i przedsiębiorczości poprzez tworzenie zintegrowanych narodowych produktów turystycznych;
- promocja polskiego dziedzictwa kulturowego w Polsce i za granicą, w szczególności za pomocą narzędzi społeczeństwa informatycznego;
- rozwój zasobów ludzkich oraz podnoszenie świadomości społecznej w sferze ochrony dziedzictwa kulturowego;
- tworzenie warunków dla rozwoju i ochrony dziedzictwa kultury ludowej;
- zabezpieczenie zabytków przed nielegalnym wywozem za granicę Polski.

W „**Uzupełnienia narodowej strategii rozwoju kultury na lata 2004-2020**” – poza przesunięciem daty kierunkowej – wprowadzono programy operacyjne jako system realizacyjny Narodowej Strategii Rozwoju Kultury, powiązane z finansowaniem działalności kulturalnej ze środkami znajdującymi się w dyspozycji Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego. Dla działań związanych z opieką nad zabytkami powołano Program Operacyjny „DZIEDZICTWO KULTUROWE” z priorytetami:

1. Rewaloryzacja zabytków nieruchomych i ruchomych.
2. Rozwój instytucji muzealnych.
3. Ochrona dziedzictwa narodowego poza granicami kraju.
4. Ochrona zabytków archeologicznych.
5. Tworzenie zasobów cyfrowych dziedzictwa kulturowego.
6. Ochrona zabytkowych cmentarzy.

Celem w/w Programu jest intensyfikacja ochrony i upowszechniania dziedzictwa kulturowego, w tym kompleksowa poprawa stanu zabytków oraz rozwój kolekcji muzealnych, gdzie celami częściowymi są:

- poprawa stanu zachowania zabytków;
- zwiększenie narodowego zasobu dziedzictwa kulturowego (w tym dziedzictwa archeologicznego);
- kompleksowa rewaloryzacja zabytków i ich adaptacja na cele inne niż kulturalne;
- zwiększenie roli zabytków w rozwoju turystyki i przedsiębiorczości poprzez tworzenie zintegrowanych narodowych produktów turystycznych;
- poprawa warunków instytucjonalnych, prawnych i organizacyjnych w zakresie ochrony zabytków i ich dokumentacji;
- zabezpieczenie zabytków, muzealiów i archiwaliów przed skutkami klęsk żywiołowych, kradzieżami i nielegalnym wywozem za granicę oraz na wypadek sytuacji kryzysowej i konfliktu zbrojnego.

Ponadto przy tworzeniu „**Gminnego Programu**” korzystano z metody i instrukcji Krajowego Ośrodka Badań i Dokumentacji Zabytków w Warszawie zawartych w opracowaniu p. t. „**Gminny program opieki nad zabytkami. Poradnik metodyczny**”.

4.2. Relacje gminnego programu opieki nad zabytkami z dokumentami wykonanymi na poziomie województwa i powiatu

„*Gminny Program*” w swych założeniach jest zgodny z następującymi dokumentami:

„Program opieki nad zabytkami województwa lubuskiego na lata 2009-2012”

Został przyjęty do realizacji przez Zarząd Województwa Lubuskiego Uchwałą Nr XXXI/287/2008 Sejmiku Województwa Lubuskiego z dnia 22 grudnia 2008 roku. Program jest rozwinięciem wielowątkowej problematyki dziedzictwa kulturowego, podejmowanej we wcześniejszych wojewódzkich dokumentach takich jak:

- „Strategia rozwoju województwa lubuskiego do roku 2020”;
- „Strategia rozwoju kultury województwa lubuskiego”.

Zadania określone w/w wojewódzkim programie adresowane są do służb konserwatorskich, muzeów, właścicieli i użytkowników zabytków, w największym jednak zakresie do samorządów. Ponadto program ma służyć m. in. środowiskom naukowym, mediom oraz wszystkim zainteresowanym dziedzictwem kulturowym.

Program wojewódzki sformułował następujące cele strategiczne wraz priorytetami i kierunkami działań:

Cel strategiczny I – Ochrona i kształtowanie krajobrazu kulturowego województwa.

Priorytet I.1. Zasoby dziedzictwa kulturowego województwa lubuskiego – ocena zachowania, badania, weryfikacja, zarządzanie.

Kierunek działań I.1.1. *Badania i studia nad zabytkami regionu*, który obejmuje następujące zadania:

- wspieranie badań naukowych nad zabytkami, historią regionu itp.;
- wspieranie opracowań badawczych, studialnych, analitycznych, syntetycznych, dotyczących zespołów urbanistycznych, założeń ruralistycznych, obszarów krajobrazowych, kompleksów przemysłowych;
- wspieranie badań i opracowań wykonywanych dla potrzeb planowania przestrzennego, programów ochrony dziedzictwa kulturowego gmin i powiatów, terenów planowanych jako pomniki historii i parki kulturowe, obszarów planowanych pod inwestycje;
- upowszechnianie wyników badań naukowych w wydawnictwach, na konferencjach, seminariach, przez multimedia itp.;
- opracowanie studium o stanie zachowania krajobrazu kulturowego wsi, z waloryzacją zasobów.

Kierunek działań I.1.2. *Ewidencja i weryfikacja zabytków województwa*, który obejmuje następujące zadania:

- inwentaryzacja zabytków archeologicznych w ramach Archeologicznego Zdjęcia Polski;
- inwentaryzacja stanowisk archeologicznych planowanych do wpisania do rejestru zabytków;
- aktualizacja kart ewidencyjnych i adresowych, uzupełnienie ewidencji zabytków, weryfikacja zapisów zawartych w kartach ewidencyjnych i kartotece adresowej;

- ewidencja potencjalnych obiektów zabytkowych, wytypowanych w kontekście współczesnej definicji pojęcia zabytku (art. 3 poz. 1 ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami);
- ewidencja alei drogowych i objęcie ich ochroną konserwatorską;
- ewidencja parków, ogrodów willowych i cmentarzy oraz objęcie ich ochroną konserwatorską.

Priorytet I.2. Budowa bazy informacji i zarządzania zabytkami województwa.

Kierunek działań I.2.1. *Budowa bazy informacji o zasobach dziedzictwa kulturowego w województwie*, który obejmuje następujące zadania:

- platformę internetową Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków uczynić wojewódzką bazą wszechstronnej informacji o dziedzictwie kulturowym regionu, aktualizowaną na bieżąco;
- informacje o lokalnych zasobach dziedzictwa kulturowego, stanie jego zachowania, warunkach zagospodarowania obiektów nieużytkowanych itp. powinny zawierać portale internetowe jednostek samorządu terytorialnego;
- ochrona zabytków poprzez odpowiednie zapisy w miejscowych planach zagospodarowania przestrzennego;
- wykorzystanie ram prawnych dla praktycznej realizacji procedur urbanistycznych i kontrola działalności inwestycyjnej na obszarach zabytkowych;
- tworzenie systemu monitoringu dla kontroli stanu zachowania, użytkowania i wszelkich prac przy zabytkach, w tym archeologicznych;
- stosowania zachęt prawnych i finansowych oraz pomocy publicznej dla inwestorów, właścicieli i użytkowników obiektów zabytkowych;
- przygotowanie kompleksowej informacji o ofercie kulturowej i turystyczno-kulturowej regionu;
- przygotowanie kompleksowej, łatwo dostępnej informacji o warunkach zagospodarowania nieużytkowanych obiektów zabytkowych i ofertach gospodarczych uwzględniających opiekę nad zabytkami;
- podjęcie akcji promocyjnej dotyczącej obiektów zabytkowych, w tym parków kulturowych i szlaków kulturowych.

Kierunek działań I.2.2. *Budowa systemu zarządzania i marketingu zabytkami*.

Cel strategiczny II – Włączanie zabytków w procesy gospodarcze.

Priorytet II.1. Zagospodarowanie zabytków nieużytkowanych.

Kierunek działań II.1.1. *Zagospodarowanie obszarów przemysłowych*, który obejmuje następujące zadania:

- upowszechnianie informacji za pośrednictwem mediów i przez internet o pozytywnych przykładach adaptacji obiektów przemysłowych do zmienionych funkcji;
- opracowanie katalogu, opartego na wynikach badań eksperckich, obiektów przemysłowych z określeniem funkcji, na jakie mogą być zaadaptowane;
- łagodzenie wymogów konserwatorskich w pertraktacjach dotyczących zagospodarowania obiektów przemysłowych;
- opracowanie programów rewitalizacji (uporządkowania) zdegradowanych terenów po zniszczonych obiektach przemysłowych.

Kierunek działań II.1.2. *Zagospodarowanie obszarów rezydencjonalnych*, który obejmuje następujące zadania:

- upowszechnianie informacji dotyczących niezagospodarowanych pałaców i dworów z wyszczególnieniem palety zachęt – ulg podatkowych, kredytów preferencyjnych pomocy publicznej itp., przez media tradycyjne oraz internet;

- stosowanie permanentnych działań dyscyplinujących, przy użyciu wszelkich dopuszczalnych prawem (łącznie z doniesieniem prokuratorskim), wobec osób, które kupiły zabytek w złej wierze i nie wywiązały się z obowiązków właścicieli, powodując zagrożenie dla zabytku.

Priorytet II.2. Kształtowanie obszarów zabytkowych i krajobrazu kulturowego.

Kierunek działań II.2.1. *Rewaloryzacja i rewitalizacja zespołów urbanistycznych*, który obejmuje następujące zadania:

- ochrona konserwatorska miast o dobrze zachowanym zabytkowym układzie przestrzennym w strefie architektonicznego krajobrazu wewnętrznego przed nowymi, dysharmonizującymi, elementami;
- ochrona konserwatorska założeń urbanistycznych przed dekompozycją ich panoram i osi widokowych przez niewłaściwie lokalizowane nowe, wielko powierzchniowe inwestycje;
- rewaloryzacja i rewitalizacja organizmów urbanistycznych przestrzennie uszkodzonych powinna być realizowana na podstawie opracowanych planów, o indywidualnym charakterze dla każdego ośrodka;
- wszelkie prace ziemne w obszarze staromiejskiej przestrzeni muszą mieć nadzór archeologiczny.

Kierunek działań II.2.2. *Ochrona i rewaloryzacja krajobrazu kulturowego wsi*, który obejmuje następujące zadania:

- ochrona konserwatorska dobrze zachowanych w układzie przestrzennym założeń ruralistycznych przez objęcie ich rejestrem zabytków;
- pogłębienie tej ochrony odpowiednimi zapisami w lokalnych planach zagospodarowania przestrzennego;
- opracowanie programów rewaloryzacji dworskich założeń parkowych;
- wykonanie ewidencji i waloryzacji alei drogowych i objęcie ich ochroną.

Samorządy powiatów, miast i gmin powinny wdrażać określone w programie wojewódzkim zadania na drodze realizowania ustawowych obowiązków, szczególnie zaś poprzez:

- planowanie w rocznych budżetach jednostek środków na ochronę zabytków;
- opracowanie miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego i ujęcia w nich zagadnień ochrony zabytków;
- opracowanie studiów, diagnoz i programów ochrony zabytków i krajobrazu kulturowego (powiaty, gminy);
- inspirowanie działań niezależnych podmiotów społecznych i gospodarczych na rzecz zagospodarowania zabytków, ich promocji i popularyzacji;
- stymulowanie działań właścicieli i posiadaczy obiektów zabytkowych do ich utrzymywania w należytym stanie;
- dyscyplinowanie, przewidzianymi prawem działaniami, właścicieli zaniedbujących obiekty zabytkowe przez brak remontów.

„Plan zagospodarowania przestrzennego województwa lubuskiego”

PZPWL został uchwalony w dniu 2 października 2002 roku przez Sejmik Województwa Lubuskiego Uchwałą Nr XXXVII/272/2002. Jednym z głównych celów PZPWL jest efektywne wykorzystanie zasobów środowiska naturalnego i kulturowego dla rozwoju turystyki. Podstawową zasadą w rozwoju zagospodarowania przestrzennego jest wykorzystanie szans wynikających z uwarunkowań zewnętrznych, w tym korzystne położenie województwa, zwłaszcza po akcesie Polski do Unii Europejskiej oraz uwarunkowań wewnętrznych – istniejących zasobów kulturowych, materialnych i niematerialnych.

Na podstawie art. 41 ust. 1, pkt 1 ustawy o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym (Dz. U. z 2007 r. Nr 80, poz. 7171 z późniejszymi zmianami) w dniu 26 marca 2007 roku Sejmik Województwa Lubuskiego podjął uchwałę Nr VI/59/07 w sprawie przystąpienia do sporządzenia zmiany „**Planu...**” dla całego obszaru województwa lubuskiego w jego granicach administracyjnych.

„Strategia rozwoju województwa lubuskiego”

Obowiązek jej opracowania wynika z art. 11 ust. 1 ustawy z dnia 5 czerwca 1998 roku o samorządzie województwa. Sejmik Województwa Lubuskiego przyjął „**Strategię...**” 6 marca 2000 roku Uchwałą Nr XV/91/2000. W okresie niemal pięciu lat funkcjonowania stanowiła ona podstawę przy opracowywaniu licznych programów, strategii sektorowych oraz innych dokumentów wytyczających kierunki i priorytety rozwoju województwa oraz określających hierarchię ważności realizowanych zadań i projektów.

Z uwagi na dynamiczne procesy zachodzące w rozwoju społeczno-gospodarczym oraz zmiany warunków funkcjonowania Polski, związanych m. in. z przystąpieniem Polski do Unii Europejskiej, konieczne okazało się dokonanie aktualizacji strategii. W związku z tym, Uchwałą Nr XXXVII/260/2005 Sejmiku Województwa Lubuskiego z dnia 19 grudnia 2005 roku przyjęto dokument „**Strategia rozwoju województwa. Aktualizacja z horyzontem czasowym do 2020 roku**”.

Wzmiankowany dokument spełnia ważną rolę w procesie podejmowania działań mogących wpłynąć na rozwój województwa lubuskiego, w tym wyboru przedsięwzięć i projektów mogących uzyskać wsparcie z unijnych środków pomocowych, stanowiąc podstawę przygotowania głównych kierunków wsparcia w ramach Lubuskiego Regionalnego Programu Operacyjnego. Oznacza to, że rozwój będący efektem wdrażania „**Strategii..**” powinien być ujmowany w płaszczyznach, zbieżnych z celami strategicznymi województwa. Strategicznymi i operacyjnymi celami województwa lubuskiego, wynikającymi ze „**Strategii...**”, które można odnieść również do Kostrzyna nad Odrą, są:

Cel nr 1. *Zapewnienie przestrzennej, gospodarczej i społecznej spójności regionu* poprzez następujące cele operacyjne:

- modernizacja infrastruktury transportowej oraz zwiększenie dostępności komunikacyjnej;
- udoskonalenie i rozbudowa infrastruktury technicznej i komunalnej poprawiającej warunki życia oraz podnoszącej atrakcyjność inwestycyjną obszarów aktywności gospodarczej;
- udoskonalenie i rozbudowa infrastruktury społecznej – w szczególności w sferach edukacji, opieki zdrowotnej, kultury i pomocy społecznej;
- usprawnianie systemu transportu publicznego z wykorzystaniem partnerstwa publiczno-prywatnego;
- wspomaganie procesów rewitalizacji miasta;
- uzyskanie trwałych efektów płynących ze współpracy transgranicznej i międzyregionalnej;
- wspieranie działań na rzecz zwiększenia tożsamości regionalnej.

Cel nr 2. *Podniesienie poziomu wykształcenia społeczeństwa, zwiększenie potencjału innowacyjnego nauki oraz informatyzacji społeczeństwa* poprzez następujące cele operacyjne:

- podniesienie jakości kształcenia na poziomie ponadgimnazjalnym i wyższym;

- wzmocnienie i ustabilizowanie kadry naukowej oraz rozwój bazy naukowo-badawczej lubuskich uczelni oraz stymulowanie ich współpracy;
- dostosowanie kształcenia do potrzeb regionalnego rynku pracy i standardów UE;
- wyrównanie szans edukacyjnych dzieci i młodzieży;
- wspieranie działań na rzecz rozwoju społeczeństwa informacyjnego;
- ograniczenie zakresu i skutków wykluczenia społecznego osób i rodzin, ich integracja ze społeczeństwem oraz wyrównanie szans rozwojowych dzieci i młodzieży.

Cel nr 3. *Rozwój przedsiębiorczości, oraz działania mające na celu podniesienie poziomu technologicznego przedsiębiorstw i ich innowacyjności dzięki współpracy z nauką* poprzez następujące cele operacyjne:

- aktywną promocję gospodarczą i pozyskiwanie inwestorów;
- usprawnienie mechanizmów transferu innowacji i technologii oraz wzrost efektywności współpracy strefy gospodarki i instytucji naukowych.
- rozwój instytucjonalnego i kapitałowego otoczenia biznesu.

Cel nr 4. *Efektywne, prorozwojowe wykorzystanie zasobów środowiska przyrodniczego i kulturowego* poprzez następujące cele operacyjne:

- rozwijanie świadomości proekologicznej;
- wykorzystanie walorów środowiska i dziedzictwa kulturowego dla rozwoju turystyki;
- promocja walorów turystycznych i stworzenie systemu informacji turystycznej;
- podejmowanie przedsięwzięć kulturalnych tworzących atrakcyjny wizerunek miasta.

„Strategia rozwoju kultury województwa lubuskiego”

Uchwalona została przez Sejmik Województwa Lubuskiego Uchwałą Nr XX/142/2004 z dnia 28 czerwca 2004 roku. Cele ustalone w tym dokumencie przewidują zachowanie ciągłości dziedzictwa kulturowego regionu poprzez ochronę i efektywne podnoszenie jego atrakcyjności w drodze zintegrowania działań w dziedzinie kultury, oświaty, turystyki i gospodarki.

Zaspokajanie potrzeb mieszkańców regionu w dziedzinie kultury jest zadaniem własnym – o charakterze obowiązkowym – jednostek samorządu terytorialnego. Zasadnicza część zadań w tym zakresie realizowana jest poprzez prowadzenie samorządowych instytucji kultury.

Głównymi i operacyjnymi celami województwa lubuskiego w sferze kultury, które można odnieść również do Kostrzyna nad Odrą, są:

Cel nr 1. *Zachowanie ciągłości dziedzictwa kulturowego regionu* poprzez następujący cel operacyjny:

- ochrona dziedzictwa kulturowego regionu.

Cel nr 2. *Efektywne wykorzystanie dziedzictwa kulturowego regionu w podnoszeniu jego atrakcyjności* poprzez następujące cele operacyjne:

- badanie i dokumentowanie dziedzictwa kulturowego i kultury współczesnej regionu – ustalenie tematyki i zakresu prac badawczych i dokumentacyjnych oraz wdrożenie do realizacji;
- zintegrowanie działań w dziedzinie kultury, oświaty, turystyki i gospodarki w zakresie wykorzystania dziedzictwa kulturowego i kultury współczesnej regionu w kształtowaniu osobowości i świadomości narodowej oraz w kształtowaniu atrakcyjności regionu;

- optymalizacja dostępu wszystkich środowisk i grup społecznych do dóbr kultury.

Cel nr 3. *Wzmocnienie pozycji bibliotek publicznych jako głównych ośrodków informacji oraz kulturalnej i obywatelskiej aktywizacji społeczności lokalnych* poprzez następujące cele operacyjne:

- uzupełnienie zbiorów, zapewnienie zakupu książek na poziomie normatywu poprawa warunków korzystania ze zbiorów i usług bibliotek publicznych;
- zwiększenie dostępności do zbiorów i zasobów informacyjnych bibliotek publicznych;
- włączenie bibliotek publicznych w proces budowania regionalnej infrastruktury informacyjnej województwa lubuskiego;
- podniesienie kwalifikacji i umiejętności zawodowych bibliotekarzy.

Cel nr 4. *Aktywne uczestnictwo społeczeństwa w życiu kulturalnym* poprzez następujący cel operacyjny:

- racjonalne gospodarowanie potencjałem merytorycznym i technicznym samorządowych instytucji kultury i szkół artystycznych;

Cel nr 5. *Znoszenie barier kompetencyjnych i organizacyjnych w odbiorze i dostępie Lubuszan do wartości kultury symbolicznej* poprzez następujący cel operacyjny:

- integracja społeczności lubuskiej w oparciu o tradycje i różnorodność kulturową;

Cel nr 6. *Zapewnienie społeczeństwu możliwości uczestnictwa w przedsięwzięciach artystycznych* poprzez następujące cele operacyjne:

- utrzymanie wysokiego poziomu profesjonalnej działalności artystycznej;
- wspieranie i promocja amatorskiego ruchu artystycznego.

Cel nr 7. *Mecenat nad regionalną działalnością twórczą* poprzez następujące cele operacyjne:

- tworzenie optymalnych warunków do pracy twórczej;
- wspieranie publikacji i prezentacji twórczości regionalnej;
- promowanie regionu przez sztukę.

Cel nr 8. *Integracja społeczności województwa i zachowanie tożsamości narodowej* poprzez następujący cel operacyjny:

- aktywizacja społecznego ruchu kulturalnego.

Cel nr 9. *Budowanie społeczeństwa obywatelskiego* poprzez następujące cele operacyjne:

- kształtowanie postaw obywatelskich otwartych na integrację europejską i wielokulturowość;
- edukacja kulturalna i patriotyczna dzieci i młodzieży.

Ponadto ogólne kwestie zabytków i ich ochrony poruszone zostały w następujących wojewódzkich dokumentach programowych:

- „Strategia rozwoju turystyki województwa lubuskiego”;
- „Plan gospodarki odpadami dla województwa lubuskiego”.

5. UWARUNKOWANIA WEWNĘTRZNE OCHRONY DZIEDZICTWA KULTUROWEGO

5.1. Relacje gminnego programu opieki nad zabytkami z dokumentami wykonanymi na poziomie gminy (analiza dokumentów programowych gminy)

W jednym z najważniejszych dokumentów gminnych kwestie ochrony krajobrazu kulturowego pojawiają się w formie lakonicznej, ograniczając się tylko do zabytków Starego Miasta – Twierdzy.

„Strategia rozwoju miasta Kostrzyn nad Odrą” – aktualizacja marzec 2006 roku

Przyjęta została Uchwałą Nr XLII/392/06 Rady Miasta Kostrzyn nad Odrą z dnia 29 czerwca 2006 roku. Podstawą do przygotowywania oraz podejmowania decyzji o zasadach, kierunkach i tempie perspektywicznego rozwoju Kostrzyna nad Odrą jest planowanie strategiczne, w procesie którego sformułowana została w 1999 roku **„Strategia rozwoju miasta Kostrzyn nad Odrą”**, która była aktualizowana w 2001, 2003, 2004 i 2006 roku. Przedstawia ona diagnozę stanu miasta oraz wyniki sesji, które określają misję miasta, cele strategiczne jego rozwoju, analizę SWOT sytuacji miasta oraz szczegółowe listy zadań, niezbędnych do osiągnięcia założonych celów. Głównymi elementami dokumentu są: misja, cele strategiczne i podporządkowane im zadania. **„Strategia...”** ma charakter otwarty zwłaszcza w zakresie zadań, które mogą ulegać zmianom. Niemniej nowe zadania powinny wypełniać określoną wcześniej misję i celę strategiczne.

„Strategia...” zawarła misję miasta w następującym haśle: **Kostrzyn nad Odrą – miasto dynamicznego rozwoju, przyjazne dla mieszkańców, atrakcyjne gospodarczo i turystycznie, wiodący ośrodek administracyjny i przemysłowy w regionie** oraz nakreśliła dziewięć celów strategicznych, z których dla niniejszego opracowania najważniejsze są:

Cel nr 2. *Tworzenie lobbyingu wewnętrznego i zewnętrznego na rzecz utworzenia powiatu oraz instytucji rządowych o znaczeniu ponadlokalnym*, w obrębie którego przewiduje się m. in. następujące zadanie:

4. Organizowanie wspólnych przedsięwzięć w dziedzinach: gospodarki, ochrony środowiska, kultury, oświaty, turystyki i innych.

Cel nr 3. *Rozwój mieszkalnictwa, infrastruktury społecznej i technicznej*, w obrębie którego przewiduje się m. in. następujące zadania:

3. Opracowanie planu zagospodarowania istniejących osiedli, mała architektura, parkingi, place zabaw, itp.
5. Rewitalizacja starych budynków.
6. Rekonstrukcja Starego Miasta (zespoły kamienic, kościół farny, zamek, itp.)

Cel nr 5. *Stworzenie warunków do aktywnego wypoczynku z wykorzystaniem walorów turystyczno-krajobrazowych Kostrzyna i okolic oraz rozwój bazy sportowo-rekreacyjnej*, w obrębie którego przewiduje się m. in. następujące zadania:

2. Uruchomienie działalności turystycznej na Starym Kostrzynie.
3. Oznakowanie szlaków turystycznych rowerowych, pieszych, wodnych.
7. Nawiązanie współpracy z biurami turystycznymi w Polsce i zagranicą

- w zakresie informowania o walorach turystycznych miasta i okolic.
8. Stworzenie bazy dla uprawiania turystyki wodnej (przystań, marina).
  9. Kompleksowe zagospodarowanie terenów rekreacyjnych nad Wartą:
stawik obok amfiteatru, nadbrzeże pasażerskie, ciąg spacerowy.
  13. Odbudowa i promocja starówki
    - zamek
    - fortyfikacje
    - kościół
  14. Utworzenie muzeum w Bastionie Filip.
  15. Opracowanie Strategii rozwoju turystyki miasta.
- Cel nr 6. *Rozbudowa i modernizacja infrastruktury technicznej, szczególnie w zakresie komunikacji drogowej i wodnej*, w obrębie którego przewiduje się m. in. następujące zadanie:
2. Budowa i modernizacja ciągów komunikacyjnych w tym ścieżek rowerowych.
- Cel nr 8. *Opracowanie „Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego miasta” oraz miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego*, w obrębie którego przewiduje się m. in. następujące zadania:
1. Diagnoza stanu istniejącego zagospodarowania przestrzennego miasta.
  2. Opracowanie miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego terenów powojkowych.
  3. Opracowanie miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego dla wszystkich obszarów miasta.
- Cel nr 9. *Stworzenie warunków do rozwoju infrastruktury obsługi ludności w zakresie opieki socjalnej oraz kulturalnej i zdrowotnej*, w obrębie którego przewiduje się m. in. następujące zadanie:
1. Przygotowanie Bastionu Filip do pełnienia funkcji kulturalnych.

Natomiast w szerszym kontekście ochrona i opieka nad zabytkami została poruszona w następujących dokumentach gminnych:

**„Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania
przestrzennego miasta Kostrzyn nad Odrą”**

Jest dokumentem planistycznym sporządzonym dla obszaru całego miasta na podstawie przepisów ustawy z dnia 7 lipca 1994 roku o zagospodarowaniu przestrzennym (Uchwała Nr X/97/2003 Rady Miasta Kostrzyn nad Odrą z dnia 10 lipca 2003 roku).

Uchwałą Nr XLIII/3393/06 Rady Miasta Kostrzyn nad Odrą z dnia 31 sierpnia 2006 roku przystąpiono do zmiany „**Studium...**”, w związku ze zmianami prawnymi w zakresie planowania przestrzennego, jak również w wyniku dynamicznych zmian zachodzących w mieście. Obecnie trwają prace proceduralno-projektowe.

W ramach nowego „Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego” zostało opracowane „**Studium krajobrazu kulturowego**”, które ma na celu:

- wskazanie obiektów i obszarów zabytkowych znajdujących się w obrębie miasta Kostrzyn nad Odrą;
- określenie zasad ochrony obszarów i obiektów zabytkowych;
- określenie zasad ochrony stanowisk archeologicznych;
- określenie stref ochrony konserwatorskiej na terenie miasta Kostrzyn nad Odrą.

W przygotowanym „**Studium krajobrazu kulturowego**” w sposób szczegółowy i wyczerpujący określono strefy ochrony konserwatorskiej wraz z warunkami ochrony.

„**Studium...**” w zakresie ochrony środowiska kulturowego i przyrodniczego zawiera obszary chronione oraz wyznacza następujące strefy ochrony konserwatorskiej:

1. Strefa „A” – ścisłej ochrony konserwatorskiej, która obejmuje:

- Stare Miasto – pozostałości zespołu Starego Miasta (Twierdzy Kostrzyn): Brama Chyżańska, Bastion Król, [cmentarz żołnierzy radzieckich], zamek, fara;
- Fort Sarbinowo (Sarbinowski) – pozostałości założenia fortu, wchodzącego w skład pierścienia zewnętrznego Twierdzy Kostrzyn.

2. Strefa „B” – pośredniej ochrony konserwatorskiej, która dzieli się na:

- **strefa B1** – historyczne Nowe Miasto (Krótkie Przedmieście) z najwartościowszymi elementami oraz zespołami architektonicznymi:

a) architektura mieszkalna:

- fragment ciągu mieszkalnego składającego się z pięciu budynków wraz z willą Maxa Wagnera przy ul. Kopernika;
- fragment zwartej zabudowy mieszkalnej przy Pl. Grunwaldzkim;
- czytelny układ historycznej zabudowy mieszkalnej przy ul. Wojska Polskiego oraz ul. Chrobrego;
- zespół dużego budownictwa mieszkalnego przy ul. Mickiewicza;
- przykład historycznych kamienic przy ul. Niepodległości 13-15;
- zespół dużego budownictwa mieszkalnego u zbiegu ulic Chopina, Drzewickiej i Moniuszki;
- zespół budownictwa mieszkalnego przy ul. Głównej.

b) architektura sakralna:

- zespół sakralny składający się z kaplicy i plebani przy ul. Wyszyńskiego;

c) architektura użyteczności publicznej:

- zespół dawnego szpitala wojskowego przy ul. Narutowicza;
- zespół infrastruktury węzła kolejowego obejmujący m. in. dworzec kolejowy, wieże ciśnień i pojedyncze budynki zaplecza kolejowego.

d) architektura wojskowa:

- zespół koszar wojskowych wraz z historyczną strzelnicą na Osiedlu Leśnym;
- zespół koszar wojskowych przy ul. Wyszyńskiego;

e) architektura przemysłowa:

- zespół budynków fabryki celulozy przy ul. Fabrycznej;
- zespół budynków młyna przy ul. Gorzowskiej 24;
- zespół budynków piekarni przy ul. Sportowej wraz ze spichlerzami przy ul. Prostej;
- zespół budynków stacji trafo przy ul. Wyszyńskiego 36.

- **strefa B2** – Kostrzyn Drzewice – wraz z istniejącą historyczną zabudową mieszkalną i sakralną (cmentarz z kaplicą). **W ramach tego obszaru najistotniejszym elementem ochrony konserwatorskiej powinno być ocalenie od zniszczeń najstarszych przykładów zabudowy wiejskiej w obrębie miasta przy ul. Kościelnej, które w chwili obecnej popadają w ruinę.**

- **strefa B3** – Kostrzyn Warniki – obszar historycznej wsi Warniki wraz z istniejącą historyczną zabudową mieszkalną typu wiejskiego. **W ramach tego obszaru najistotniejszym elementem ochrony konserwatorskiej powinno być ocalenie od zniszczeń najstarszych przykładów zabudowy wiejskiej**

(lokującej się wzdłuż historycznego ciągu komunikacyjnego – Osiedle Warniki) oraz historycznej stacji pomp na Starej Warcie, która ze względu na swoją wartość, powinna być wciągnięta w rejestr zabytków.

• **strefa B4** – Kostrzyn Szumiłowo – obszar historycznej wsi Szumiłowo, która od 1995 roku znajduje się w granicach administracyjnych Kostrzyna nad Odrą. **W ramach tego obszaru najistotniejszym elementem ochrony konserwatorskiej powinno być ocalenie od zniszczeń najstarszych przykładów zabudowy wiejskiej (lokującej się wzdłuż historycznego ciągu komunikacyjnego – ul. Kostrzyńska) oraz czytelny do dzisiaj owalny układ przestrzenny.**

3. Strefa „K” – ochrony krajobrazu kulturowego, która obejmuje:

a) parki i pomniki

- park miejski zamknięty ulicami: Sikorskiego, Kopernika i Gorzowską, były obszar cmentarza miejskiego;
- teren tzw. Parku Lwa, wraz z pomnikiem upamiętniającym ofiary I wojny światowej;
- pomnik ofiar Stalagu III C u zbiegu ulic: Jagiellończyka i Orła Białego wraz z skwerem, na którym on się znajduje;
- pomnik gen. Karola Świerczewskiego przy ul. Kościuszki.

b) cmentarze

- teren byłego cmentarza parafialnego, a obecnie park miejski zamknięty ulicami: Sikorskiego, Kopernika i Gorzowską;
- teren nieistniejącego cmentarza ewangelickiego przy ul. Niepodległości;
- cmentarz komunalny, poewangelicki, wraz z Pomnikiem Sybiraków, kamieniem pamiątkowym zmarłych (byłych) niemieckich mieszkańców Kostrzyna oraz kamieniem pamiątkowym pomordowanych jeńców radzieckich – ul. Sportowa;
- teren cmentarza parafialnego kościoła p. w. Matki Boskiej Częstochowskiej przy ul. Cmentarnej;
- teren nieistniejącego cmentarza ewangelickiego u zbiegu ulic: Kościelnej i Lipowej;
- teren cmentarza ofiar obozu hitlerowskiego Stalag III C – Kostrzyn Drzewice;
- teren cmentarza ewangelickiego w Kostrzynie Szumiłowie;
- cmentarz żołnierzy radzieckich na terenie Starego Miasta – ulokowany na Bastionie „Król” – ul. Graniczna;
- teren nieistniejącego, przykościelnego cmentarza ewangelickiego – Kostrzyn Warniki;
- teren nieistniejącego cmentarza ewangelickiego – Kostrzyn Warniki;
- teren nieistniejącego cmentarza żydowskiego przy ul. Mickiewicza.

4. Strefa „E” – ochrony ekspozycji, która obejmuje teren sąsiadujący ze Starym Miastem. Celem jej powstania jest protekcja historycznego urbanistyczno-wojskowego założenia tego miejsca zwłaszcza przed powstaniem budynków kubaturowych, lub urządzeń wysokościowych mogących zakłócić ekspozycje zabytku.

5. Strefa „W” – ochrony archeologicznej, która dzieli się na:

• **strefa „W.I.”** – pełnej ochrony archeologiczno-konserwatorskiej, wykluczającej wszelką działalność inwestycyjną i inną. Obejmuje ona stanowiska archeologiczne wpisane do rejestru zabytków i ujęte w ewidencji konserwatorskiej. Na terenie miasta Kostrzyn nad Odrą znajdują się dwa stanowiska archeologiczne zaliczone do strefy pełnej ochrony konserwatorskiej:

- teren Starego Miasta;
- Fort Sarbinowo.

• **strefa „W.II.”** – częściowej ochrony konserwatorskiej stanowisk archeologicznych, która obejmuje stanowiska ujęte w ewidencji konserwatorskiej. W granicach tej strefy znalazły się:

- teren bezpośrednio graniczący ze Starym Miastem, a będący równocześnie obszarem lokacji miasta;
- centralna część Krótkiego Przedmieścia wraz z terenem łączącym je ze Starym Miastem (historyczne groble);
- Szumiłowo (wywodząca się z okresu średniowiecza wieś, dzisiaj integralna część miasta).

• **strefa „W.III.”** – ograniczonej ochrony konserwatorskiej stanowisk archeologicznych, która obejmuje stanowiska ujęte w ewidencji konserwatorskiej. W skład tej strefy wchodzi stanowiska nie występujące w pozostałych dwóch strefach ochrony oraz dwa obszary miasta, w których wystąpiło znaczne zagęszczenie stanowisk archeologicznych na niewielkiej przestrzeni.

Chociaż powyższe „**Studium...**” jest jeszcze w formie projektu, jego zapisy znalazły się w założeniach programowych niniejszego opracowania.

„Wieloletnie programy inwestycyjne (WPI) 2009-2011”

Limity wydatków na wieloletnie programy inwestycyjne do 2011 roku zostały przyjęte Uchwałą Rady Miasta Nr XXVII/204/08 z dnia 18 grudnia 2008 roku. Podstawowym celem opracowania wieloletnich planów inwestycyjnych jest wykazanie potrzeb inwestycyjnych koniecznych do realizacji w świetle długookresowego rozwoju miasta Kostrzyn nad Odrą. Zadania priorytetowe WPI zgodne są z celami określonymi w dokumentach programowych miasta. Uchwalonych zostało osiem programów inwestycyjnych:

I. Budowa i remonty dróg i chodników miejskich, z którego pochodzą zadania ujęte w „**Gminnym Programie**”:

- Przebudowa Placu Wojska Polskiego.
- Budowa ścieżek rowerowych.

II. Turystyka, z którego pochodzi następujące zadanie:

- Łączą nas rzeki – budowa zintegrowanego systemu turystyki wodnej w gminach: Gorzów Wlkp., Kostrzyn nad Odrą, Witnica, Deszczno – etap II.

III. Budownictwo mieszkaniowe, z którego pochodzi zadanie ujęte w „**Gminnym Programie**”:

- Rewitalizacja budynku powojkowego na cele infrastruktury mieszkaniowej i lokalowej.

IV. Remonty budynków administracji samorządowej.

V. Remonty placówek oświatowych, budowa Szkoły Ponadgimnazjalnej.

VI. Budowa infrastruktury komunalnej, z którego pochodzi zadanie ujęte w „**Gminnym Programie**”:

- Rewitalizacja Parku Miejskiego.

VII. Remont i adaptacja budynków zabytkowych i przeznaczonych na działalność kulturalną miasta, którego zadania w całości znalazły się w założeniach programowych niniejszego opracowania:

- Muzeum fortyfikacji europejskich – rewitalizacja bastionu „Król” Twierdzy Kostrzyn nad Odrą.

- Rewitalizacja twierdzy Kostrzyn – etap II.
- Kultura bez granic – budowa amfiteatru w Kostrzynie nad Odrą.

VIII. Remont obiektów sportowych.

**„Lokalny program rewitalizacji miasta Kostrzyn nad Odrą
na lata 2009-2013”**

Według definicji **rewitalizacja** to kompleksowy, skoordynowany, wieloletni, prowadzony na obszarze zdegradowanym proces przemian przestrzennych, technicznych, społecznych i ekonomicznych, inicjowany przez jednostkę samorządu terytorialnego w celu wyprowadzenia tego obszaru ze stanu kryzysowego, w szczególności poprzez nadanie mu nowej jakości funkcjonalnej i stworzenie warunków do jego rozwoju, w oparciu o charakterystyczne uwarunkowania endogeniczne.

„Lokalny program rewitalizacji...” – na podstawie wyników badania ankietowego – wyznaczył na terenie miasta trzy obszary przewidziane do rewitalizacji, gdzie nawarstwienie wszystkich problemów było największe i są to obszary wymagające natychmiastowych działań:

Obszar I – teren Parku Miejskiego i Placu Wojska Polskiego;

Obszar II – teren byłych koszar wojskowych i terenów przeciwległych;

Obszar III – tereny tzw. Zatorza, głównie ul. Niepodległości i ul. Orła Białego.

Większość z zadań przewidzianych do realizacji w ramach w/w programu dotyczy remontów i poprawy stanu technicznego nieruchomości, zaś rewitalizacja Parku Miejskiego i Placu Wojska Polskiego obejmuje zmianę sposobu zagospodarowania terenu i nadanie temu obszarowi nowych funkcji użyteczności publicznej.

Zadania wytyczone w **„Lokalnym programie rewitalizacji...”** znalazły się również wśród zadań **„Gminnego Programu”**.

„Transgraniczne studium rewitalizacji Starego Miasta w Kostrzynie”

Zostało opracowane w 2004 roku, a jego założenia znalazły się w zmianie miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego terenu Starego Miasta (Uchwała Rady Miasta Kostrzyn nad Odrą Nr XXIV/181/08 z dnia 02.10.2008 roku). Powyższe opracowanie stanowi przyczynek do przygotowania wszelkich dokumentacji technicznych i ekspertyz, bez których jakiegokolwiek działania na Starym Mieście są niemożliwe. Ponadto współgra z planami strony niemieckiej, która zamierza zagospodarować Wyspę Odrzańską (Oderinsel), która zlokalizowana jest dokładnie po drugiej stronie granicy państwowej, a znajdują się na niej dawne koszary radzieckie.

W przypadku rewitalizacji Starego Miasta – Twierdzy problematyka konserwatorska koncentruje się na następujących zagadnieniach:

- możliwie dokładne poznanie i zbadanie zachowanego zespołu umocnień;
- podjęcie niezbędnych prac zabezpieczających, eliminując jednocześnie przyczyny destrukcji;
- odtworzenie zniszczonych partii zachowanych dzieł tak aby możliwe było przywrócenie ich charakteru wg stanu na rok 1921;
- wprowadzenie programu użytkowego dla zachowanych kazamat Bastionu Filip i Król, programu użytkowego dla murów kurtynowych i Bastionu Brandenburgia jako ogólnodostępnych terenów parkowo-rekreacyjnych;

- zagospodarowanie terenu rawelinów, Dzieła Rogowego, a także ekspozycja reliktyw i uczytelnienie narysu rozebranych przed II wojną światową fortyfikacji w północnej części twierdzy.

Autorzy „**Transgranicznego studium...**” zakładają powstanie nowej zabudowy miejskiej oraz konserwację i rewitalizację obiektów fortyfikacyjnych. Przewidują wybudowanie 550-750 mieszkań dla około 2500 mieszkańców. Zaprojektowali osiemnaście kwartałów odpowiadających historycznemu układowi ulic i placów. Nowa zabudowa ma nawiązywać m. in. do historycznej wysokości, układów i kolorystyki dachów oraz do podziałów kompozycyjnych, kolorystyki i wystroju elewacji. Ponadto zaprojektowali detale tzw. małej architektury, czyli m. in.: ławki, latarnie, słupy ogłoszeniowe.

Odbudowę, rewitalizację i promocję Starego Miasta – Twierdzy podzielili na trzy etapy.

Pierwszy etap miał być zrealizowany w latach **2004-2007** i obejmował następujące działania:

1. Utworzenie podmiotu – operatora rewitalizacji Starego Miasta.
2. Rewaloryzacja zachowanego zespołu fortyfikacji.
3. Rekonstrukcja obiektów emblematowych.
4. Budowa infrastruktury technicznej na obszarze Starego Miasta.
5. Poprawa dostępu drogowego do obszaru inwestycyjnego Starego Miasta.
6. Rewaloryzacja i rozbudowa układu komunikacji kołowej i pieszej na obszarze Starego Miasta.
7. Promocja, informacja i działania kulturalno-artystyczne.

W ramach pierwszego etapu wykonano m. in. uzbrojenie Starego Miasta, remont Bramy Berlińskiej, remont Bramy Chyżańskiej, remont Bastionu Filip.

Drugi etap zaplanowany został na lata **2008-2011** i obejmuje następujące działania:

1. Realizacja inwestycji przez inwestorów komercyjnych, w obrębie którego przewiduje się następujące zadania:

- 1.1 Stopniowe wprowadzanie nowej zabudowy pierzejowej w układzie kwartałowym w dwóch kierunkach: od rejonu ul. Szkolnej i Krótkiej Grobli, na bazie rozpoczętej inwestycji Spółdzielni Podzamcze oraz od rejonu Bramy Chyżańskiej i Bastionu Filip z preferencją budowy pierzei od strony Odry.
- 1.2 Wprowadzenie zabudowy w rejonie Rynku i ul. Berlińskiej.
- 1.3 Zabudowa pozostałych kwartałów począwszy od głównych ulic: Chyżańskiej, Komendantów.
- 1.4 Realizacja podziemnych parkingów pod Rynkiem i Placem Wyścigowym.

2. Adaptacja pomieszczeń fortecznych Bastionu Filip i Bastionu Król na cele użytkowe, w obrębie którego przewiduje się następujące zadania:

- 2.1 Opracowanie scenariusza ekspozycji muzealnej i dokumentacji projektowej wraz z uzyskaniem niezbędnych decyzji administracyjnych dla adaptacji kazamat Bastionu Filip na cele muzealne.
- 2.2 Opracowanie planu finansowego i pozyskanie środków na realizację inwestycji adaptacji Bastionu Filip na cele muzealne.
- 2.3 Organizacja przetargu i wyłonienie wykonawcy robót budowlanych.
- 2.4 Wykonanie prac adaptacyjnych i aranżacja ekspozycji muzealnej.
- 2.5 Opracowanie programu użytkowego dla kazamat Bastionu Król, opcjonalnie do kwestii ewentualnego przeniesienia mauzoleum żołnierzy radzieckich.

2.6 Opracowanie dokumentacji projektowej i uzyskanie wymaganych decyzji administracyjnych w zależności od modelu adaptacji (funkcje komercyjne lub publiczne).

2.7 Wykonanie adaptacji pomieszczeń Bastionu Król do nowych funkcji.

3. Restytucja ratusza miejskiego we wschodniej pierzei Rynku, w obrębie którego przewiduje się następujące zadania:

3.1 Opracowanie programu funkcjonalnego dla odbudowy ratusza miejskiego.

3.2 Zapewnienie środków na realizację inwestycji.

3.3 Opracowanie dokumentacji projektowej wraz z uzyskaniem niezbędnych pozwoleń.

3.4 Organizacja przetargu i wyłonienie wykonawcy robót budowlanych.

3.5 realizacja inwestycji.

4. Rewaloryzacja umocnień Dzieła Rogowego.

Na lata **2012-2015** zaplanowano trzeci etap, który obejmuje następujące działania:

1. Likwidacja infrastruktury komunikacyjnej oraz budynków przejścia granicznego.

2. Przebudowa układu komunikacji kołowej do stanu zbliżonego do roku 1921.

3. Uczytelnienie narysu fortyfikacji rozebranych w latach 1921-1933, ekspozycja zachowanych reliktyw oraz uczytelnienie przebiegu fosy, murów kurtynowych, Rawelinu Christian Ludwig.

4. Zagospodarowanie terenu Dzieła Rogowego.

5.2. Charakterystyka zasobów i analiza stanu dziedzictwa i krajobrazu kulturowego gminy

Celem „*Gminnego Programu*” nie jest powtarzanie znanych i dostępnych informacji na temat historii zachowanych obiektów zabytkowych. Zadaniem niniejszego opracowania nie jest też dokonywanie nowych ustaleń naukowych, analiz historycznych, porównawczych czy polemika z dotychczasowymi pracami. Z tych powodów charakterystyka zasobu zabytków z terenu miasta nastawiona jest w głównej mierze na wskazanie tych obiektów i zabytkowych zespołów, które w znaczącym stopniu decydują o wizerunku Kostrzyna nad Odrą.

5.2.1. Zarys historii obszaru gminy

Zarys historycznych procesów kulturowych w pradziejach przedstawiono w rozdziale dotyczącym zabytków archeologicznych (rozdział 5.2.5.).

W historii Kostrzyna nad Odrą okres od X do końca XII wieku jest najłabiej rozpoznany. Na podstawie dotychczasowego stanu badań początki miejscowości upatruje się w XI wieku. U ujścia Warty do Odry, w miejscu najdogodniejszym dla przeprawy przez Odrę, lokowany jest wczesnośredniowieczny gród wraz z chyzą, a w okresie późniejszym – zamek i położone w jego pobliżu miasto. W tym czasie ziemie, na których powstał Kostrzyn, wchodziły w skład kasztelanii lubuskiej i okresowo podlegały książętom wielkopolskim i śląskim. Choć nie ma co do tego pewności, to przyjmuje się powszechnie, że Kostrzyn stanowił wówczas ośrodek administracyjny z jedną z najstarszych komór celnych. W XII wieku przeszedł na własność zakonu templariuszy, a od 1249 roku znalazł się w rękach margrabiów brandenburskich. W latach 1402-1454 na terenach Nowej Marchii panowali rycerze z zakonu krzyżackiego i to z ich inicjatywy rozbudowano zamek w Kostrzynie. W granicach Brandenburgii, a następnie państwa pruskiego miasto (niemiecka nazwa: Cüstrin, Küstrin) pozostawało do 1945 roku.

Pierwsza wzmianka archiwalna pochodzi z 1232 roku z dokumentu sygnowanego przez polskiego księcia Władysława Odonica, przekazującego 1000 łanów wraz „*Cozsterine*” zakonowi templariuszy.

Nieznana jest dokładna data nadania praw miejskich, które gród mógł otrzymać około 1300 roku z rąk margrabiego Albrechta III. Natomiast na podstawie dokumentu margrabiego Waldemara z 1317 roku wiadomo, że Kostrzyn otrzymał prawo myśliborskie, będące lokalną odmianą prawa magdeburskiego. W owym czasie jest to niewielki ośrodek miejski, którego mieszkańcy zajmują się handlem, rzemiosłem i rolnictwem. Dopiero za rządów margrabiego Johanna von Hohenzollern (1535-1571) wzrosła ranga miasta – w 1535 roku zostaje stolicą Nowej Marchii, z komorą celną, sądem i innymi urzędami wysokiego szczebla. Ponadto stało się miejscem składania hołdu przez stany nowomarchijskie każdemu nowemu elektorowi Brandenburgii. W latach 1537-1568 z inicjatywy w/w margrabiego – zwanego potocznie Janem z Kostrzyna lub Janem Kostrzyńskim – miasto zostało przekształcone w nowożytną twierdzę, która zaczęła stracić na znaczeniu dopiero w drugiej połowie XIX wieku. Pierwsze fortyfikacje były ziemno-drewniane, według projektu Mauera, ale z uwagi na częste powodzie okazały się nietrwałe. W 1550 roku na zlecenie margrabiego, włoski fortyfikator Francesco Chiaramella z Gandino wykonał projekt fortyfikacji murowanych. W ciągu drugiej połowy XVI wieku powstał pełny pierścień fortyfikacji zamykających zabudowę miejską. W 1662 roku inżynier Tielman Jungblut zmodernizował bastiony twierdzy według wzorów holenderskich. Ostatni ważny etap rozbudowy twierdzy rozpoczęto

po 1850 roku, powstały wtedy forty otaczające twierdzę właściwą, na terenach wsi: Sarbinowo, Gorgast, Czarnów i Żabice.

Tak zwane Stare Miasto – Twierdza uniknęło zniszczenia w czasie wojny trzydziestoletniej (1618-1648). Natomiast w czasie wojny siedmioletniej (1753-1760), chociaż Rosjanie nie zdobyli twierdzy kostrzyńskiej, to w wyniku bombardowania i pożarów zniszczona została historyczna zabudowa Starego Miasta, w tym zamek, kościół, ratusz. Podczas wojen napoleońskich Francuzi okupowali Kostrzyn nad Odrą w latach 1806-1818 i doprowadzili miasto do upadku gospodarczego. Utraciło status centrum administracyjnego Nowej Marchii, ale nadal miało duże znaczenie polityczne z uwagi na potężną twierdzę.

W XIX wieku nastąpiły istotne zmiany w rozwoju przemysłowym i komunikacyjnym miasta. W 1857 roku otwarto pierwszą linię kolejową łączącą Kostrzyn z Berlinem (poprzez Frankfurt nad Odrą) i Gorzowem, tzw. Kolei Wschodnia – co wiązało się z częściowym wyburzeniem północnych umocnień twierdzy. W 1867 roku miasto otrzymało bezpośrednie połączenie z Berlinem. W latach 1872-1875 przeprowadzono przez miasto linię kolejową z Wrocławia do Szczecina. Na terenie tzw. Nowego Miasta powstał w latach 1874-1876 nowy, dwupoziomowy dworzec kolejowy. W wyniku postanowień układu wersalskiego w sprawie rozbrojenia Niemiec w latach 1925-1931 zaczęto wyburzać i plantować wschodnie umocnienia renesansowej twierdzy. Przy okazji pozyskano tereny pod zabudowę prężnie rozwijającego się miasta. Najstarsza część Kostrzyna nad Odrą została zniszczona w wyniku wielotygodniowych walk o miasto w 1945 roku, ale do całkowitej ruiny doprowadziła późniejsza działalność władz państwowych (w 1969 roku zostały wysadzone w powietrze mury obwodowe zamku, kościoła, kamienic) oraz okolicznych mieszkańców (darmowy skład materiałów budowlanych).

W granicach administracyjnych miasta Kostrzyn nad Odrą znajdują się średniowieczne wsie:

Osiedle Drzewice czyli dawna wieś Drzewice albo Stare Drzewice (niemiecka nazwa: Alt Drewitz) po raz pierwszy wzmiankowana jest w dokumencie z 1451 roku, jako własność zakonu joannitów. W 1540 roku margrabia Jan z Kostrzyna przydzielił wieś do domeny państwowej w Chwarszczanach. W 1774 roku do miejscowej szkoły chodziło 58 dzieci. W 1804 roku we wsi funkcjonowali: jeden sołtys, siedemnastu rolników, dziewięciu kramarzy, czterech tkaczy lnu, jeden browar.

W XIX wieku wieś została wchłonięta przez intensywnie rozwijające się miasto Kostrzyn nad Odrą. Mimo rozbudowy Drzewice charakteryzują się czytelną średniowieczną owalnicą (ul. Kościelna), w centrum której pierwotnie znajdował się kościół z cmentarzem – zniszczone w wyniku II wojny światowej. Centralna część obecnego Osiedla – wzdłuż ul. Mikołaja Reja – posiada zwartą zabudowę mieszkalną o miejskim charakterze.

W latach 1938-1945 na terenach położonych za wsią przy drodze leśnej prowadzącej do przysiółka Smolary Drzewickie, funkcjonował obóz dla jeńców wojennych Stalag IIIC.

Osiedle Szumiłowo czyli dawna wieś Szumiłowo (niemiecka nazwa: Schaumburg lub Alt Schaumburg) położone jest nad Odrą, około 5 km na północny-zachód od centrum Kostrzyna nad Odrą. W granicach administracyjnych miasta znajduje się od 2003 roku, wcześniej była to wieś w gminie Boleszkowice, powiat myśliborski. Szumiłowo posiada czytelny średniowieczny układ przestrzenny – owalnica (ul. Kostrzyńska) oraz zabudowę o charakterze wiejskim,

z której tylko nieliczne obiekty zachowały cechy typowe dla końca XIX i początków XX wieku.

Wieś powstała na obszarze historycznej kasztelanii lubuskiej, która od połowy XIII wieku znalazła się pod rządami margrabiów brandenburskich. Osadę najprawdopodobniej założyli templariusze w pierwszej połowie XIII wieku. Jako własność zakonu joannitów potwierdzona dopiero w 1460 roku. W wyniku Reformacji wieś stała się majątkiem państwowym i podlegała urzędowi domeny w Chwarszczanach. W 1809 roku mieszkało tutaj 16 chłopów, 5 zagrodników, 13 chałupników i 20 komorników. W 1939 roku spisano tu 198 zagród chłopskich.

Pierwsza wzmianka o wsi i parafii w Szumiłowie pochodzi z 1405 roku, kiedy to odnotowano ją w spisie dóbr biskupstwa lubuskiego jako „Schawnburg”. Po wprowadzeniu Reformacji przekształciła się w parafię protestancką. Brak przekazów ikonograficznych dotyczących tutejszych kościołów. Ostatnia świątynia, którą zbudowano w 1903 roku, a zniszczono w 1945 roku, znajdowała się wraz z cmentarzem w centrum średniowiecznej owalnicy. Była to budowla neogotycka, z wysoką, strzelistą wieżą z zegarem.

Osiedle Warniki to dawna wieś Warniki (niemiecka nazwa: Warnick), która obecnie znajduje się w granicach administracyjnych miasta Kostrzyn nad Odrą. Osiedle zlokalizowane jest na wschód od centrum miasta, nad Wartą, na południe od szosy i linii kolejowej Kostrzyn – Gorzów Wlkp.

Wieś po raz pierwszy wzmiankowana w 1261 roku jako „Warnik”, w układzie pomiędzy zakonem templariuszy a Brandenburgią, w którym zakon zrzeka się szeregu posiadłości wzdłuż traktu Kostrzyn – Gorzów, w tym w/w wieś. Jednak w dokumencie z 1295 roku Warniki figurują jako własność templariuszy. Po kasacji zakonu w 1312 roku wieś stała się na krótko własnością państwową, by następnie stanowić dobra zakonu joannitów, a po Reformacji – własność baliwatu w Słonsku. Od 1640 roku wieś Warniki – jako część majątku w Dąbroszynie – przeszła w ręce von Schöningów, a następnie w 1732 roku – von Wreechów, 1795 roku – von Dönhoffów, 1819 – von Schwerin-Wolfshagen.

Wieś charakteryzuje się czytelnym układem średniowiecznej ulicówki i historyczną zabudową o charakterze wiejskim, spośród której tylko nieliczne obiekty zachowały zabytkowe walory.

5.2.2. Krajobraz kulturowy

W granicach dzisiejszego Kostrzyna nad Odrą znajdują się tereny położone między Wartą i Odrą, a współczesne miasto rozbudowało się na prawym, północnym brzegu Warty. Łączna powierzchnia miejscowości wynosi 4615 ha, w czym zdecydowanie największy udział mają lasy i tereny leśne. Znaczną część powierzchni miasta zajmują również użytki rolne (łąki i pastwiska). Ponad 5% powierzchni Kostrzyna nad Odrą zajmują wody dwóch dużych rzek: Odry i Warty wraz z ich systemem dopływów i starorzeczy. Miało to – i ma nadal – znaczący wpływ na kształt tutejszego krajobrazu kulturowego. Składa się on z elementów przyrodniczych, ale przede wszystkim z wytworów i osiągnięć cywilizacyjnych człowieka. Są to zarówno pojedyncze obiekty i zespoły budowli, dzieła sztuki, elementy zagospodarowania przestrzeni, krajobrazy miejskie i wiejskie kształtujące świadomość i tożsamość regionalną mieszkańców.

Dla rozwoju miasta przełomowym stał się rok 1945. Destrukcji uległy wówczas zarówno zabytki architektury, jak również zabytki ruchome, m. in. wyposażenia kościołów. Przerwana została ciągłość kulturowa miejscowości, która funkcjonowała tutaj od średniowiecza. Mimo zniszczeń wojennych i powojennych

działań przetrwały murowane budynki mieszkalne o walorach zabytkowych, wzniesione w różnych stylach architektonicznych funkcjonujących w ciągu całego XIX i na początku XX wieku. Liczna zabudowa ryglowa i drewniana – znana z przekazów ikonograficznych – uległa zniszczeniu. Istniejąca na terenie miasta historyczna zabudowa w dużej mierze znajduje się w złym stanie technicznym.

Krajobraz kulturowy Kostrzyna nad Odrą stanowią obszary i obiekty o szczególnym znaczeniu:

a) Stare Miasto – Twierdza jako założenie urbanistyczno-fortyfikacyjne

Na układ przestrzenny średniowiecznego grodu wpływ miały warunki topograficzne – wyjątkowo dogodne położenie u zbiegu dwóch dużych rzek, w sąsiedztwie okolicy bagiennej, usianej licznymi starorzeczami nadodrzańskimi. Na skrzyżowaniu lądowych oraz rzecznych szlaków komunikacyjnych i handlowych powstało miasto z regularną siatką ulic z wytyczonym w centrum rynkiem, które w pierwszej połowie XVI wieku zostało ujęte w ramy nowożytnych fortyfikacji ziemno-murowanych. Zamknięte w twierdzy miasto otrzymało zwartą urbanistycznie, gęstą zabudowę.

Stare Miasto – Twierdza było wielokrotnie odbudowywane i przebudowywane. Na przestrzeni wieków zmieniła się architektura kościoła farnego i zamku. Unowocześniono i rozbudowano umocnienia twierdzy. Oddano do użytku miejski wodociąg, wybrukowano ulice, przeprowadzono linie tramwajowe – łączące starówkę z przedmieściami.

W 1945 roku Stare Miasto – Twierdza przestało istnieć. W obecnej formie posiada status ruiny, która powoli jest odbudowywana. Ten historyczny obszar został wpisany do rejestru zabytków i podlega prawnej ochronie konserwatorskiej.

b) tereny historycznie ukształtowanych układów przestrzennych, w tym ruralistycznych

Już pod koniec XVI wieku zabrakło w Starym Mieście – Twierdzy miejsca dla napływającej ludności, więc zaczęto zagospodarowywać tereny poza obwarowaniami miejskimi. Powstały przedmieścia, które swoje nazwy wzięły od długości grobli i mostów:

- Długie (Lange Vorstad) leżące na zachodnim brzegu Odry, dzisiaj po stronie niemieckiej;
- Krótkie (Kurze Vorstad) na północny-wschód od Starego Miasta.

W latach 1758-1787 wybudowano kanał pomiędzy Starym Miastem i Krótkim Przedmieściem, co spowodowało przemieszczenie się ujścia Warty do Odry na północny-zachód od miasta oraz likwidację szeregu małych mostów i kładek nad rozlewiskami. Krótkie Przedmieście w drugiej połowie XIX wieku intensywnie rozwinęło się i przekształciło się w nowoczesne Nowe Miasto – obecne centrum Kostrzyna nad Odrą.

We wczesnym średniowieczu osadnictwo na tych terenach znacznie wzrosło, a istniejąca do dzisiaj sieć osadnicza wykształciła się w ciągu XIII i XIV wieku. Potwierdzają to nie tylko skąpe źródła archiwalne, ale także słowiański źródłosłów nazw oraz czytelne układy przestrzenne. Mimo późniejszych przekształceń nadal czytelny pozostał średniowieczny układ przestrzenny wsi Drzewice, Szumiłowo i Warniki, które obecnie znajdują się w granicach administracyjnych miasta Kostrzyn nad Odrą.

Mimo współczesnych remontów i modernizacji układ przestrzenny zagród zachował się. Zazwyczaj składają się one z kilku oddzielnych budynków

odpowiednio rozmieszczonych na działce siedliskowej: dom, budynek inwentarski (np. stajnia, chlew, obora) i stodoła. Często w partii poddasza budynku inwentarskiego magazynowano paszę. Ponadto zagrody posiadały także budynki gospodarcze (np. wozownia, szopa na drewno, spichlerz). Z zabudową sąsiadowały ogrody i sady.

c) architektura sakralna

Kościół od średniowiecza po XIX wiek były i są dominantami w zabudowie miast i wsi. Na terenie obecnego miasta Kostrzyn nad Odrą zachowały się tylko ruiny kościoła farnego na Starym Mieście i neogotycki kościół pomocniczy p. w. Najświętszego Serca Pana Jezusa przy ul. Kardynała Stefana Wyszyńskiego 2 na Nowym Mieście.

Dawna kaplica cmentarna – obecnie kościół filialny – zlokalizowana na terenie czynnego cmentarza przy ul. Cmentarnej na Osiedlu Drzewickim, w wyniku ostatnio przeprowadzonych prac remontowych utraciła walory zabytkowe.

d) architektura świecka

W wyniku działań wojennych w 1945 roku Kostrzyn nad Odrą utracił około 85% zabudowy. Natomiast to co ocalało, w okresie powojennym została mocno przekształcone. Niekorzystne zmiany dokonały się przede wszystkim w związku z rozbiórką zniszczonych budynków oraz wprowadzeniem w ich miejsce nowej zabudowy, nie liczącej się z lokalną tradycją, architekturą i historycznymi uwarunkowaniami, niedostosowanej do otoczenia wielkością rzutu i kubatury (nie nawiązujących do pierwotnego układu i szerokości działki siedliskowej), formą dachów.

Nielicznie ocalałe zabytkowe obiekty mieszkalne i gospodarcze znajdują się w złym stanie technicznym. Przez wiele lat nie prowadzono w nich remontów i brakowało funduszy na dostosowanie ich do współczesnych standardów.

e) zabytki techniki

Zabytki techniki i przemysłu posiadają walory zabytkowe a jednocześnie są nadal użytkowane. W rejestrze zabytków znajdują się dwa spichlerze zbożowe, które powstały około 1930 roku oraz młyn zbożowy (elektryczny) z lat trzydziestych XX wieku.

Z drugą połową XIX wieku i początkiem XX wieku wiąże się przede wszystkim rozbudowa infrastruktury transportowo-komunikacyjnej. Powstały wówczas linie kolejowe łączące Kostrzyn nad Odrą z Berlinem i Gorzowem:

- 1857 roku poprzez Frankfurt nad Odrą, tzw. Kolei Wschodnia;
- 1867 roku bezpośrednie połączenie z Berlinem;

W latach 1872-1875 przeprowadzono przez miasto linię kolejową z Wrocławia do Szczecina. Na terenie tzw. Nowego Miasta powstał w latach 1874-1876 nowy, dwupoziomowy dworzec kolejowy, którego rozbudowano około 1900 roku. Do 1945 roku Kostrzyn nad Odrą był ważnym – pod względem gospodarczym i militarnym – węzłem kolejowym.

Z uwagi na lokalizację miasta w obrębie dorzecza Odry i Warty konieczne było powstanie budowli i urządzeń hydrotechnicznych. Zachowane do dzisiaj mosty, kanały i wały przeciwpowodziowe, a szczególnie warnicka przepompownia, są dziełami myśli technicznej unikatowymi w regionie.

f) cmentarze

Pierwotnie cmentarze usytuowane były na działce kościelnej, dopiero pod koniec XVIII wieku ze względów sanitarnych zaczęto zakładać nekropolie poza terenami zabudowanymi. Tutejsze cmentarze poewangelickie powstały w ciągu XIX i na początku XX wieku. W okresie po II wojnie światowej zostały całkowicie zlikwidowane (Osiedle Mieszka I) lub przekształcone w tereny zielone (park miejski w Śródmieściu, plac zabaw na Osiedlu Warniki), ale część z nich nadal jest użytkowana jako cmentarze komunalne: ul. Sportowa i ul. Cmentarna.

Na terenie tzw. Nowego Miasta przy ul. Mickiewicza zachował się teren dawnego cmentarza żydowskiego z fragmentem ceglanego ogrodzenia. Obecnie jest to niewielki skwer usytuowany pomiędzy węzłem kolejowym i ruchliwą ulicą.

W lesie, na północnym skraju Osiedla Drzewice, na terenie cmentarza jeńców wojennych z lat 1938-1945, utworzono miejsce pamięci narodowej.

W chwili obecnej trwają prace związane z przeniesieniem grobów żołnierzy radzieckich z Bastionu Król na cmentarz komunalny przy ul. Sportowej.

5.2.3. Zabytki nieruchome

Podstawowym zagrożeniem dla utrzymania wielu wartościowych obiektów zabytkowych jest ich katastrofalny stan techniczny. Zaniedbania są najgroźniejsze dla zabudowy mieszkaniowej i gospodarczej, szczególnie wykonanej w technice ryglowej. Potrzeba nowości i nowoczesności jest podstawowym zagrożeniem dla tradycyjnego krajobrazu oraz utrzymania lokalnego charakteru miejscowej architektury i budownictwa. Źle pojmowana modernizacja prowadzi do likwidacji detalu architektonicznego, wymiany oryginalnej stolarki, wymiany ogrodzenia, wycięciu drzew oraz zabetonowania lub zaasfaltowania bruku. Wiele z zabytkowych obiektów jest niewłaściwie użytkowanych, nadbudowywanych i rozbudowywanych, co powoduje zniekształcanie formy architektonicznej.

Powszechna i trudna do opanowania dewastacja krajobrazu kulturowego dotyczy również niskonakładowych inwestycji, których nieodwracalne skutki wynikają z chęci poprawy warunków zamieszkania. Wiąże się to z powiększaniem otworów okiennych i drzwiowych, wymianą stolarki z naruszeniem zasad kompozycji, ocieplaniem budynków i likwidacją wystroju ceglanego i tynkowego, zagospodarowaniem poddaszy i zakłócaniem geometrii dachów, adaptacjami zabudowy bez opracowań projektowych, montażem anten satelitarnych na fasadach, likwidacją tradycyjnych ogrodzeń i płotów na rzecz betonowych prefabrykatów czy systemowych rozwiązań metalowych oraz likwidacją brukowanych nawierzchni podwórz.

5.2.4. Zabytki ruchome

Zgodnie z definicją zawartą w wzmiankowanej ustawie o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami – zabytek ruchomy – to rzecz ruchoma, jej część lub zespół rzeczy ruchomych, będących dziełem człowieka lub związanych z jego działalnością i stanowiących świadectwo minionej epoki bądź zdarzenia, których zachowanie leży w interesie społecznym ze względu na posiadaną wartość historyczną, artystyczną lub naukową.

Do zabytków ruchomych podlegających ochronie i opiece ustawodawca zaliczył dzieła sztuk plastycznych, rzemiosła artystycznego i sztuki użytkowej, prezentujące minione kierunki artystyczne. Zaliczają się do nich również inne

obiekty, nie będące w pełni dziełami sztuki. Są nimi przedmioty posiadające wysoką wartość historyczną i naukową, będące świadectwem poziomu kultury materialnej, np. wytwory sztuki ludowej i rękodzieła oraz inne obiekty etnograficzne, instrumenty muzyczne, przedmioty zgromadzone w kolekcjach, numizmaty, pieczęcie, medale i order, militaria, pamiątki historyczne, czy przedmioty związane z wybitnymi osobistościami lub instytucjami. Ponadto – oprócz obiektów wchodzących w skład wyposażenia budowli – także wystrój architektoniczny zaliczany jest do zabytku ruchomego. Należą do niego elementy stałej dekoracji budynków (zewnętrznej i wewnętrznej) oraz obiekty tzw. małej architektury, ale pod warunkiem, że posiadają cechy indywidualnych, niepowtarzalnych wytworów artystycznych. Są to m. in. rzeźby, płaskorzeźby, malowidła ściennie, mozaiki, sztukaterie i detal architektoniczny (np. gzymsy, obramowania otworów okiennych i drzwiowych), ale także rzeźby ogrodowe, fontanny, pomniki, kapliczki przydrożne, drogowaski kamienne, nagrobki itp.

Na terenie miasta występują zabytki ruchome wpisane indywidualnie do rejestru zabytków – **załącznik nr 2**. Natomiast wojewódzka ewidencja zabytków ruchomych jest dostępna do wglądu w Delegaturze Wojewódzkiego Urzędu Ochrony Zabytków w Gorzowie Wlkp.

5.2.5. Zabytki archeologiczne

Podstawą dotychczasowej wiedzy o najdawniejszej przeszłości okolic dzisiejszego miasta Kostrzyn nad Odrą są źródła archeologiczne, na które natrafiano przypadkowo w trakcie różnego rodzaju prac polowych, leśnych, budowlanych, melioracyjnych czy przy wydobywaniu kruszywa. Pierwsze materialnie udokumentowane ślady pobytu człowieka na tych terenach pochodzą z epoki schyłkowego paleolitu (ok. 12000-8300 r. p. n. e.).

Natomiast najstarsze ślady osiadłego trybu życia pochodzą z epoki neolitu. Szczególnie obszary położone po północnej stronie były intensywnie kolonizowane przez różne grupy kulturowe.

Z epoki brązu pochodzą luźne znaleziska oraz zlokalizowane stanowiska archeologiczne związane z ludnością kultury łużyckiej.

Natomiast z kulturą przeworską związane są zabytki datowane na okres lateński i wpływów rzymskich. Kultura ta na przełomie VI i VII wieku została wyparta przez Słowian.

W okresie wczesnego średniowiecza – w miejscu, gdzie Warta wpływa do Odry – na terenie obecnego miasta funkcjonowała otwarta osada. Hipotezy naukowe przypisują tutejsze tereny peryferyjnym wpływom plemienia Lubuszan i Pomorzan.

5.2.6. Zabytki w zbiorach muzealnych i innych

Muzeum jest jednym z ważnych elementów systemu ochrony zabytków, nie tylko chroni zabytki, ale pełni też istotną rolę w zakresie badań naukowych, działań popularyzatorskich i edukacyjnych. Muzeum stanowi najważniejszą formę organizacyjną ochrony i opieki nad zabytkami ruchomymi. Gromadzi niezastąpiony zbiór materiału źródłowego do badań naszych dziejów i kultury. Prezentuje nie tylko dzieje, dawną i współczesną kulturę materialną i artystyczną, ale również służy budowaniu lokalnej tożsamości i identyfikacji z regionem.

Na terenie Kostrzyna nad Odrą funkcjonują dwie placówki muzealne:

- Muzeum Przyrodnicze Lubuskiego Klubu Przyrodników, Punkt Informacji Turystycznej, ul. Dworcowa 7;
- Muzeum Twierdzy Kostrzyn, ul. Chyżańska 48.

Ponadto w Gimnazjum nr 2 im. Integracji Europejskiej przy ul. Mikołaja Reja 32A znajduje się Szkoła Izba Pamięci, w całości poświęcona pamięci jeńców Stalagu III Alt Drewitz.

5.2.7. Dziedzictwo niematerialne

W 2003 roku na światowej konwencji UNESCO podjęto próbę zdefiniowania dziedzictwa niematerialnego. Zapisano wówczas, że są to zwyczaje, przekaz ustny, wiedza i umiejętności, które są uznane za część własnego dziedzictwa przez daną wspólnotę, grupę lub jednostki. Ten rodzaj dziedzictwa jest przekazywany z pokolenia na pokolenie i ustawicznie odtwarzany przez wspólnoty i grupy w relacji z ich środowiskiem, historią i stosunkiem do przyrody. Dla danej społeczności dziedzictwo niematerialne jest źródłem poczucia tożsamości i ciągłości.

Dziedzictwo niematerialne obejmuje:

1. Tradycje i przekazy ustne, w tym język jako narzędzie przekazu.
2. Spektakle i widowiska.
3. Zwyczaje, obyczaje i obchody świąteczne.
4. Wiedzę o wszechświecie i przyrodzie oraz związane z nią praktyki.
5. Umiejętności związane z tradycyjnym rzemiosłem.

Z uwagi na przeszłość miasta trudno jest mówić o kultywowaniu tradycji, regionalnego stroju czy obrzędów, bo nasuwa się pytanie: *których?* Ale zarazem stwarza to niespotykane gdzieindziej możliwości poznawania dziedzictwa niematerialnego wielu kultur. Z uwagi na jego ulotność konieczne jest dokumentowanie w celu zachowania i kultywowania jego elementów, takich jak m. in. pieśni, podania, legendy, tradycje związane z ważnymi wydarzeniami rodzinnymi (śluby, pogrzeby), tradycje związane ze świętami, potrawy.

Ważne jest utrwalanie w świadomości społecznej tzw. tradycji miejsca dotyczącej lokalizacji nieistniejących obiektów o istotnym znaczeniu dla historii, np. kościoły i synagogi, cmentarze, elementy zabudowy Starego Miasta.

Istotne dla tożsamości kulturowej tych terenów, mimo przerwania jej ciągłości w 1945 roku, jest używanie i stosowanie – także w stosunku do nowo powstających zespołów zabudowy – polskich odpowiedników historycznych nazw miejscowych, np. ulic, placów. Wskazane jest inicjowanie nowego nazewnictwa lub zmian w istniejącym nazewnictwie promujących lokalną historię i lokalne tradycje. Związane jest to m. in. z upamiętnieniem i utrwaleniem w pamięci mieszkańców, zwłaszcza młodego pokolenia, ważnych wydarzeń historycznych, wybitnych postaci związanych z regionem.

Na miejscowy krajobraz kulturowy znaczący wpływ ma religia i przesady mieszkańców. W średniowieczu najważniejsza była lokalizacja kościołów, kaplic i krzyży przydrożnych. Zasięg dźwięku dzwonów kościelnych wyznaczał granice bezpiecznego obszaru. Natomiast kapliczki i krzyże miały bronić ludzi przed wpływem Złego. W czasie Reformacji zniknęły one z krajobrazu, aby pojawić się ponownie wraz z nowymi mieszkańcami po 1945 roku. Obecnie pełnią one już tylko funkcje sakralne i lokowane są przeważnie na terenach przykościelnych.

5.3. Zabytki objęte prawnymi formami ochrony

Scharakteryzowanie zasobu zabytków ma na celu określenie, co – przede wszystkim – należy chronić i czym należy się opiekować, a tym samym ma pomóc we właściwym rozłożeniu najważniejszych akcentów w przedłożonym opracowaniu. Opiece nad zabytkami w Kostrzynie nad Odrą podlegają:

a) obiekty wpisane do rejestru zabytków

Na terenie miasta zostały wpisane do rejestru zabytków tylko zabytki nieruchome i zabytki ruchome.

Zabytki nieruchome – załącznik nr 1.

Wojewódzki Konserwator Zabytków prowadzi rejestr zabytków wpisanych i wytypowanych do wpisu. Do rejestru wpisuje się zabytek nieruchomy na podstawie decyzji wydanej przez Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków z urzędu bądź na wniosek właściciela zabytku nieruchomego lub użytkownika wieczystego gruntu, na którym znajduje się zabytek nieruchomy. W trybie określonym w ustawie o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami do rejestru może być również wpisane otoczenie zabytku wpisanego do rejestru, a także nazwa geograficzna, historyczna lub tradycyjna tego zabytku. Wpis do rejestru historycznego układu urbanistycznego, ruralistycznego lub historycznego zespołu budowlanego nie wyłącza możliwość wydania decyzji o wpisie do rejestru zabytków nieruchomych wchodzących w skład tych układów lub zespołów. Wpisanie zabytku nieruchomego do rejestru ujawnia się w księdze wieczystej danej nieruchomości na wniosek Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków, na podstawie decyzji o wpisie do rejestru tego zabytku.

W odniesieniu do tego typu obiektu ochronie podlega jego forma architektoniczna we wszystkich jej elementach, w tym: wysokość, forma dachu, kompozycja elewacji wraz z detalem architektonicznym i stolarką, materiał budowlany. Ochronie podlega również funkcja obiektu, której ewentualna zmiana wymaga zgody Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków.

Warunkami ochrony są:

- trwałe zachowanie formy architektonicznej i substancji budowlanej obiektu wpisanego do rejestru zabytków;
- utrzymanie otoczenia obiektu zabytkowego zgodnie z historycznym zagospodarowaniem, np. cmentarza w otoczeniu kościoła;
- wszelkie zmiany – wewnątrz i na zewnątrz – dotyczące obiektu zabytkowego wymagają zezwolenia Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków.

Zabytki ruchome – załącznik nr 2.

Z terenu miasta pochodzą zabytki ruchome wpisane indywidualnie do rejestru zabytków.

Natomiast wojewódzka ewidencja zabytków ruchomych jest dostępna do wglądu w Delegaturze Wojewódzkiego Urzędu Ochrony Zabytków w Gorzowie Wlkp.

Do rejestru zabytków zabytek ruchomy wpisuje się na podstawie decyzji wydanej przez Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków na wniosek właściciela tego zabytku. W przypadku uzasadnionej obawy zniszczenia, uszkodzenia lub nielegalnego wywiezienia zabytku za granicę Wojewódzki Konserwator Zabytków może wydać z urzędu decyzję o wpisie zabytku ruchomego do rejestru.

Do rejestru zabytków nie wpisuje się zabytku wpisanego do muzealnej księgi inwentarzowej lub wchodzącego w skład narodowego zasobu bibliotecznego. Najważniejszą formą organizacyjną opieki nad zabytkami ruchomymi stanowi muzeum. Jest to instytucja kultury, która gromadzi, rejestruje, konserwuje i przechowuje oraz udostępnia publiczności w formie wystaw dobra i wytwory kultury w zakresie sztuki, wiedzy i przyrody oraz prowadzi działalność naukową, oświatową i popularyzatorską.

Zabytki archeologiczne – załącznik nr 3.

Na terenie miasta nie występują zabytki archeologiczne wpisane do rejestru zabytków.

Tutejszy obszar został przebadany powierzchniowo w ramach Archeologicznego Zdjęcia Polski (AZP). Dotychczas zewidencjonowano 49 stanowisk archeologicznych. Wyniki badań są dostępne do wglądu w Delegaturze Wojewódzkiego Urzędu Ochrony Zabytków w Gorzowie Wlkp.

Program Archeologiczne Zdjęcie Polski (AZP) rozpoczęto realizować w latach 70. XX wieku. Archeolodzy prowadzili na wytyczonych obszarach terenowe badania powierzchniowe. Ich wyniki stanowią podstawową bazę informacji o zasobach archeologicznych Kostrzyna nad Odrą i są punktem wyjścia dla dalszych etapów badań, czyli prac wykopaliskowych.

b) ochrona ustalona w planach zagospodarowania przestrzennego

Kształtowanie i prowadzenie polityki przestrzennej na terenie gminy, należy do jej zadań własnych (art. 3 ust. ustawy z dnia 27 marca 2003 roku o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym (Dz. U. z 2003 roku, nr 80 poz. 717 z późniejszymi zmianami). Realizacji tego zadania służy „*Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy*” – podstawowy dokument planistyczny, nie będący przepisem prawa. Zapisy „*Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy*” stają się prawem lokalnym poprzez ich obligatoryjne uwzględnienie i uszczegółowienie w ustaleniach miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego.

Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego sporządza się w celu ustalenia przeznaczenia terenów oraz określenia sposobów ich zagospodarowania i zabudowy (art. 14 ust. 1 wyżej cytowanej ustawy). Zachowanie i ochrona ładu przestrzennego oraz zapewnienie zrównoważonego rozwoju stanowi podstawową przesłankę dla ustaleń planu miejscowego. Analiza zasobu dziedzictwa kulturowego i form ochrony, jakim ono podlega dowodzi, że miejscowe plany zagospodarowania przestrzennego stanowią podstawowe narzędzie ochrony krajobrazu i dziedzictwa kulturowego. Od formy i zakresu wytycznych konserwatorskich do planów miejscowych w dużym stopniu zależy ochrona krajobrazu kulturowego kraju.

Na obszarze miasta Kostrzyn nad Odrą obowiązuje obecnie dziewięć miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego:

1. **ZMIANA do zmiany MPOZP m. Kostrzyna nad Odrą (tereny powojaskowe)** zatwierdzona Uchwałą Rady Miasta Kostrzyn nad Odrą Nr XXIV/182/08 z dnia 02.10.2008 roku, opublikowany w Dzienniku Urzędowym Województwa Lubuskiego nr 114, poz.1645.
2. **ZMIANA MPZP terenu Starego Miasta** zatwierdzona Uchwałą Rady Miasta Kostrzyn nad Odrą Nr XXIV/181/08 z dnia 02.10.2008 roku, opublikowany w Dzienniku Urzędowym Województwa Lubuskiego nr 119, poz.1741.

3. **MZZP osiedla Szumiłowo** zatwierdzony Uchwałą Rady Miasta Kostrzyn nad Odrą nr XXV/196/08 z dnia 06.11.2008, opublikowany w Dzienniku Urzędowym Województwa Lubuskiego nr 140, poz. 2237.
4. **MPZP terenów K-SSSE** zatwierdzony Uchwałą Rady Miejskiej nr XLIV/360/98 z 18.06.1998 roku ogłoszony w Dzienniku Urzędowym Województwa Gorzowskiego nr 15, poz.188 z 28.08.1998 roku.
5. **MPZP rejonu ul. Sportowa, Prosta, Ogrodowa** zatwierdzony Uchwałą Rady Miejskiej nr XLIII/350/98 z 28.05.1998 roku, opublikowany w Dzienniku Urzędowym Województwa Lubuskiego nr 12, poz. 69 z 18.05.1999 roku.
6. **MPZP strefy śródmiejskiej m. Kostrzyna** zatwierdzony Uchwałą Rady Miejskiej nr XIX/187/2000 z 28.09.2000 roku, ogłoszony w Dzienniku Urzędowym Województwa Lubuskiego Nr 30 poz. 351 z 07.11.2002 roku.
7. **MPZP terenów powojaskowych** zatwierdzony Uchwałą Rady Miejskiej nr XXVII/296/2001 z 25.10.2001 roku, ogłoszony w Dzienniku Urzędowym Województwa Lubuskiego Nr 127, poz. 970 z 11.12.2001 roku.
8. **MPZP terenu Starego Miasta** zatwierdzony Uchwałą Rady Miejskiej nr X/96/2003 z 10.07.2003 roku, ogłoszony w Dzienniku Urzędowym Województwa Lubuskiego Nr 64, poz. 1010 z 04.09.2003 roku.
9. **MPZP rejonu osiedla Warniki** zatwierdzony Uchwałą Rady Miejskiej nr XVIII/132/08 z 27.03.2008 roku opublikowany w Dzienniku Urzędowym Województwa Lubuskiego nr 41, poz. 805 z 29.04.2008 roku.

c) park kulturowy

Park kulturowy to nowa forma ochrony zabytków, wprowadzona na mocy cytowanej ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami. Park kulturowy powołuje mocą uchwały, po zasięgnięciu opinii wojewódzkiego konserwatora zabytków, rada gminy (lub rady gmin, jeśli obszar parku znajduje się na terenie kilku gmin). Utworzenie parku kulturowego ma na celu ochronę krajobrazu kulturowego oraz zachowanie wyróżniających się krajobrazowo terenów z zabytkami nieruchomymi charakterystycznymi dla miejscowej tradycji budowlanej i osadniczej.

Do chwili obecnej na terenie Kostrzyna nad Odrą nie został utworzony żaden park kulturowy.

d) pomnik historii

Uznanie zabytku za pomnik historii jest szczególną formą nobilitacji. Do tego trudnego niezwykle uprzywilejowania można zgłaszać zabytki nieruchome o znaczeniu ponadregionalnym o dużych wartościach historycznych, naukowych i artystycznych, mający znaczenie dla polskiego dziedzictwa kulturowego, utrwalony w świadomości społecznej i stanowiący źródło inspiracji dla kolejnych pokoleń.

Do chwili obecnej na terenie miasta nie ma obiektu uznanego za pomnik historii.

5.4. Zabytki w gminnej ewidencji zabytków

Według art. 21 ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami ewidencja zabytków jest podstawą do sporządzania programów opieki nad zabytkami przez województwa, powiaty i gminy.

Na uwagę konserwatorską zasługują wszystkie obiekty z terenu Kostrzyna nad Odrą uwzględnione w opracowaniu „**Gminna ewidencja zabytków**” - **załącznik nr 4**.

Prospekcja terenowa prowadzona w pierwszej połowie 2009 roku zweryfikowała istniejącą ewidencję zabytków. Po weryfikacji dotychczasowa liczba znacznie się zmniejszyła, ponieważ przeprowadzone w ostatnich latach prace remontowo-modernizacyjne w znaczący sposób pozbawiły wiele obiektów walorów zabytkowych – dotyczy to szczególnie budynków mieszkalnych i gospodarczych.

Gminna ewidencja nie jest dokumentem zamkniętym. Powinna być uzupełniana i weryfikowana. Jej zmiany nie powodują nieważności ustaleń studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego, miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego oraz gminnego programu opieki nad zabytkami. Ponadto winna podlegać okresowej aktualizacji, polegającej m. in. na wykreśleniu z ewidencji obiektów nieistniejących oraz gruntownie przebudowanych (np. zmiana bryły budynku, układu i wielkości otworów okiennych, likwidacja detalu architektonicznego, otynkowanie ceglanych elewacji). Uzupełnienia wymagają także zmiany stanu prawnego: wpis do rejestru zabytków czy ustanowienie parku kulturowego.

Należy podkreślić, że te obiekty zabytkowe, które uwzględnione są w ewidencji zabytków, a nie figurują w rejestrze zabytków lub nie bierze ich pod uwagę miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego, nie są prawnie chronione. Uwzględnienie ich wyłącznie w ewidencji ma charakter informacyjny, pomocny przy określaniu i ocenianiu zasobów zabytkowych na określonym terenie oraz przy opracowywaniu programów opieki nad zabytkami.

6. OCENA STANU DZIEDZICTWA KULTUROWEGO GMINY. ANALIZA SZANS I ZAGROŻEŃ

Mocne strony:

- występowanie na terenie miasta cennych, unikalnych obiektów historyczno-kulturowych;
- interesujące układy przestrzenno-architektoniczne;
- wolne, atrakcyjne tereny do inwestowania w mieszkalnictwo i bazę turystyczno-noclegową;
- istnienie na terenie miasta placówek oświatowych;
- rosnąca liczba obiektów wpisanych do rejestru zabytków;
- bardzo atrakcyjne przyrodniczo i kulturowo tereny dla rozwoju turystyki.

Szanse:

- rewitalizacja wybranych miejsc na terenie miasta Kostrzyn nad Odrą;
- odbudowa obiektów zabytkowych;
- świadomość bogatej historii miasta jako ośrodka o znaczeniu ponadregionalnym;
- uwzględnianie zagadnień z zakresu ochrony zabytków w dokumentach programowych miasta;
- uwzględnianie zagadnień z zakresu ochrony zabytków w planowaniu przestrzennym;
- rezerwy wolnych terenów pozwalających na wzmocnienie funkcji rozwojowych miasta;
- wykorzystanie Warty i Odry do celów turystycznych i rekreacyjnych;
- rozwój placówek muzealnych;
- zmiana świadomości społecznej w wyniku rozwoju edukacyjnej funkcji środowiska kulturowego;
- budzenie świadomości ekologicznej i kulturowo-historycznej mieszkańców (budowa ścieżek edukacyjnych, powstanie punktu informacji turystycznej, ustawienie tablic informacyjnych przy zabytkach);
- udział funduszy prywatnych w pracach związanych z ochroną zabytków;
- finansowanie ze środków miasta prac konserwatorskich;
- możliwości pozyskiwania środków dla regionalnych programów ochrony zasobów dziedzictwa kulturowego z funduszy strukturalnych Unii Europejskiej;
- udostępnianie obiektów atrakcyjnych turystycznie.

Słabe strony:

- zły i bardzo zły stan techniczny większości obiektów zabytkowych;
- zakłócenie pierwotnego układu przestrzennego zabudową z okresu komunistycznego;
- brak archeologicznych i historyczno-architektonicznych programów badawczych;
- brak placówek naukowo-badawczych;
- niewystarczająca informacja turystyczna;
- nierównomierny układ przestrzenny;
- odpływ ludności – szczególnie młodych osób – z uwagi na mało atrakcyjny rynek pracy i braki w ofercie edukacyjno-kulturalnej.

Zagrożenia:

- degradacja zabytków;
- niski poziom świadomości społecznej odnośnie walorów obiektów zabytkowych i ich znaczenia dla rozwoju miasta;
- znaczne nakłady na zachowanie zdegradowanej zabytkowej zabudowy;

- spiętrzenie wydatków związane ze złym i bardzo złym stanem obiektów zabytkowych zagrożonych destrukcją;
- utrata wartości przestrzennych i kulturowych zabudowy w przypadku zaniechania działań naprawczych, co spowodowałoby zmniejszenie atrakcyjności turystycznej miasta;
- wzrost kosztów renowacji i konserwacji obiektów zabytkowych;
- konieczność poniesienia dużych nakładów na rewitalizację obiektów zabytkowych (Stare Miasto – Twierdza, Fort Sarbinowski);
- niedostatek środków publicznych na rewitalizację;
- brak potencjalnych inwestorów;
- niekontrolowana akcja inwestycyjna: niewłaściwie przeprowadzone pod względem konserwatorskim remonty i modernizacje budynków oraz budowa nowych niezgodnych z lokalną tradycją.

7. ZAŁOŻENIA PROGRAMOWE

Warunkiem niezbędnym do realizacji celów i zadań zapisanych w „**Gminnym Programie**” jest zespolenie oraz koordynacja form i metod ochrony dziedzictwa kulturowego. Można je osiągnąć poprzez:

- włączenie problemów ochrony zabytków do systemu zadań strategicznych, wynikających z koncepcji przestrzennego zagospodarowania gminy;
- uwzględnianie uwarunkowań ochrony zabytków, w tym krajobrazu kulturowego i dziedzictwa archeologicznego, łącznie z uwarunkowaniami ochrony przyrody i równowagi ekologicznej w planach rozwoju gminy;
- przeciwdziałanie tendencjom do rozpraszania zabudowy wsi;
- uwzględnianie – w studiach uwarunkowań i planach zagospodarowania przestrzennego – problematyki form zabudowy tradycyjnej oraz egzekwowanie nawiązywania w nowych budynkach do lokalnych form i materiałów;
- uwzględnianie – w planach zagospodarowania przestrzennego – ochrony krajobrazu naturalnego związanego przestrzennie z założeniami urbanistycznymi, ruralistycznymi i architektonicznymi;
- wykorzystywanie nowej formy prawnej ochrony zabytków jaką stanowi park kulturowy i pomnik historii.

Niniejsze założenia programowe w znacznym stopniu powtarzają założenia:

- „*Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego*”;
- „*Wieloletniego Programu Inwestycyjnego*”;
- „*Transgranicznego studium rewitalizacji Starego Miasta w Kostrzynie nad Odrą*”;
- „*Lokalnego programu rewitalizacji miasta Kostrzyn nad Odrą na lata 2009-2013*”.

Na terenie miasta Kostrzyn nad Odrą dostrzeżono następujące cele i zadania wymagające realizacji.

7.1. Priorytety i kierunki działań gminnego programu opieki

Priorytet I: Rewaloryzacja dziedzictwa kulturowego jako element rozwoju społeczno-gospodarczego gminy

Kostrzyn nad Odrą jest miastem o cennych zasobach dziedzictwa o znaczeniu ponadregionalnym. Wieloletnie zaniechania determinują konieczność pilnych działań zmierzających do odnowy i rewaloryzacji najcenniejszych obiektów. Miarą realizacji celu będzie ilość i wartość wykonanych prac remontowo-konserwatorskich. Potrzeba pilnego ratowania zasobów dziedzictwa należy uznać za sprawę priorytetową, ponieważ tradycyjny krajobraz kulturowy, m. in. pod wpływem przemian gospodarczych, ulega ciągłej degradacji, tracąc swoją ukształtowaną historycznie wyjątkową strukturę. Należy jednak pamiętać, że wszelkie działania przy zabytkach objętych ochroną prawną należy konsultować z Delegaturą Wojewódzkiego Urzędu Ochrony Zabytków w Gorzowie Wlkp.

Realizacja poniższych projektów jest priorytetowym i dalekosiężnym celem dla władz miasta. W praktyce oznaczać będzie kombinację modernizowania infrastruktury, odnowę obiektów (w tym zabytkowych) i zmiany funkcjonalne, a jednocześnie tworzenie nowych impulsów funkcjonowania miejscowości.

Priorytet I posiada następujące kierunki działań:

1. Zachowanie historycznych i zabytkowych walorów Starego Miasta – Twierdzy w Kostrzynie nad Odrą.
2. Odnowa obiektów zabytkowych w Kostrzynie nad Odrą.

3. Zwiększanie atrakcyjności zabytków dla potrzeb społecznych, turystycznych i edukacyjnych.
4. Tworzenie miejsc pracy związanych z opieką nad zabytkami.

Priorytet II: *Ochrona i świadome kształtowanie krajobrazu kulturowego*

Rozwój gospodarczy i aktywizacja gospodarcza w regionie wymagają podejmowania działań i procedur umożliwiających umacnianie walorów lokalnego krajobrazu przyrodniczego i kulturowego. Umożliwi to utrzymanie najwartościowszych wartości krajobrazu miasta. Cel ten będzie osiągnięty dzięki racjonalnemu planowaniu ochrony dziedzictwa poprzez wdrożenie działań służących znacznej poprawie jego stanu zachowania. Istotnym elementem będzie rozwój Muzeum Twierdzy jako elementu ograniczającego zniekształcanie wyrazu krajobrazu kulturowego oraz wzmacniające jego wartość. Wysoka jakość środowiska przyrodniczego i kulturowego winna stanowić przewagę konkurencyjną Kostrzyna nad Odrą powiązaną z całością polityki rozwoju społeczno-gospodarczego województwa lubuskiego, zwłaszcza w obszarze turystyki i kultury. Za najważniejsze uznaje się znaczące zwiększenie nakładów finansowych przeznaczanych na prace związane z konserwacją zabytków i rewitalizacją, w tym wydatków budżetowych. Miarami realizacji tego celu będą wskaźniki jakościowe i ilościowe zrealizowanych projektów waloryzujących jakość krajobrazu kulturowego miasta.

Priorytet II posiada następujące kierunki działań:

1. Zintegrowana ochrona środowiska kulturowego.
2. Rozszerzenie ochrony środowiska kulturowego miasta.
3. Ochrona układów przestrzennych historycznych wsi, będących obecnie w granicach administracyjnych miasta.

Priorytet III: *Dziedzictwo żywe – promocja, edukacja i dokumentacja walorów gminnego dziedzictwa kulturowego*

Zmieniająca się rzeczywistość powoduje, że jedną z najistotniejszych staje się kwestia stosunku do historycznego dziedzictwa kultury. Tylko umiejętne i harmonijne włączenie dziedzictwa kulturowego w zmiany cywilizacyjne daje gwarancję jego właściwej ochrony. Ochrona oznaczać powinna także mądre i celowe zarządzanie zmieniającym się potencjałem i funkcją – dziedzictwo to zarówno zachowane obiekty zabytkowe, ale także przestrzeń i znaczenie symboliczne dziedzictwa – tak sfera sacrum, jak i produktu rynkowego. W tych realiach niezbędne jest konsekwentne łączenie ekonomii z potrzebą umiejętnego kształtowania świadomości wobec kultury i obiektów. W społecznej świadomości muszą funkcjonować pojęcia takie jak ochrona i opieka nad zabytkami, konserwacja, rewitalizacja, itp. Znacząca poprawa stanu w tej kwestii objąć musi zarówno instrumenty prawne (plany zagospodarowania przestrzennego, wyznaczone obiekty i obszary chronione), jak i działania edukacyjne (programy nauczania i samoświadomość społeczna) oraz planowanie i orientacja marketingowa (informacja turystyczna oraz produkty rynkowe). Miarą realizacji celu staną się wskaźniki wzrostu atrakcyjności miasta wśród mieszkańców i odwiedzających, wzrost liczby zrealizowanych projektów promocyjnych i wdrożonych programów edukacyjnych oraz sfery aktywności obywatelskiej.

Priorytet III posiada następujące kierunki działań:

1. Zwiększanie roli zabytków w rozwoju turystyki i przedsiębiorczości.
2. Edukacja i popularyzacja wiedzy o regionalnym dziedzictwie kulturowym.

3. Specjalistyczne rozpoznanie badawcze poszczególnych obiektów, zespołów oraz obszarów zabytkowych związane z przygotowanym lub realizowanym procesem inwestycyjnym.

7.2. Zadania gminnego programu opieki

Priorytet I Rewaloryzacja dziedzictwa kulturowego jako element rozwoju społeczno-gospodarczego miasta

Kierunek działań I.1 Zachowanie historycznych i zabytkowych walorów Starego Miasta – Twierdzy w Kostrzynie nad Odrą.

Zadanie I.1.1 Rewitalizacja Starego Miasta – Twierdzy – etap II.

Drugi etap przewiduje realizację inwestycji przez inwestorów komercyjnych, w tym stopniowe wprowadzanie nowej zabudowy pierzejowej w układzie kwartałowym w dwóch kierunkach: od rejonu ul. Szkolnej i Krótkiej Grobli, na bazie rozpoczętej inwestycji Spółdzielni Podzamcze oraz od rejonu Bramy Chyżańskiej i Bastionu Filip z preferencją budowy pierzei od strony Odry. Wprowadzenie zabudowy w rejonie Rynku i ul. Berlińskiej. Realizację zabudowy pozostałych kwartałów poczynając od głównych ulic: Chyżańskiej i Komendantów oraz realizację podziemnych parkingów pod Rynkiem i Placem Wyścigowym.

Ponadto drugi etap rewitalizacji kostrzyńskiej starówki przewiduje restytucję ratusza miejskiego we wschodniej pierzei Rynku.

Priorytet I Rewaloryzacja dziedzictwa kulturowego jako element rozwoju społeczno-gospodarczego gminy

Kierunek działań I.1 Zachowanie historycznych i zabytkowych walorów Starego Miasta – Twierdzy w Kostrzynie nad Odrą.

Zadanie I.1.2 Muzeum fortyfikacji europejskich – rewitalizacja Bastionu Król.

„Transgraniczne studium rewitalizacji Starego Miasta w Kostrzynie nad Odrą” i „Wieloletni Program Inwestycyjny” przewidują opracowanie programu użytkowego dla kazamat Bastionu Król. W bieżącym roku na cmentarz komunalny przy ul. Sportowej zostanie przeniesione mauzoleum żołnierzy radzieckich. Przed wykonaniem remontu i adaptacji pomieszczeń Bastionu Król do nowych funkcji konieczne jest pracowanie dokumentacji projektowej i uzyskanie wymaganych decyzji administracyjnych.

Priorytet I Rewaloryzacja dziedzictwa kulturowego jako element rozwoju społeczno-gospodarczego gminy

Kierunek działań I.1 Zachowanie historycznych i zabytkowych walorów Starego Miasta – Twierdzy w Kostrzynie nad Odrą.

Zadanie I.1.3 Adaptacja kazamat Bastionu Filip na cele muzealne.

Opracowanie scenariusza ekspozycji muzealnej i dokumentacji projektowej wraz z uzyskaniem niezbędnych decyzji administracyjnych dla adaptacji kazamat Bastionu Filip na cele muzealne. Opracowanie planu finansowego i pozyskanie środków na realizację inwestycji adaptacji Bastionu Filip na cele muzealne. Organizacja przetargu i wyłonienie wykonawcy robót budowlanych. Wykonanie prac adaptacyjnych i aranżacja ekspozycji muzealnej.

Priorytet I Rewaloryzacja dziedzictwa kulturowego jako element rozwoju społeczno-gospodarczego gminy

Kierunek działań I.1 Zachowanie historycznych i zabytkowych walorów Starego Miasta – Twierdzy w Kostrzynie nad Odrą.

Zadanie I.1.4 Rewaloryzacja umocnień Dzieła Rogowego.

Wykonanie badań architektoniczno-archeologicznych zachowanych umocnień Dzieła Rogowego. Opracowanie projektu zagospodarowania tego terenu. Ekspozycja reliktyw i uczytelnienie pierwotnego narysu Dzieła.

Priorytet I Rewaloryzacja dziedzictwa kulturowego jako element rozwoju społeczno-gospodarczego gminy

Kierunek działań I.2 Odnowa obiektów zabytkowych w Kostrzynie nad Odrą.

Zadanie I.2.1 Rewaloryzacja Parku Miejskiego.

„Lokalny program rewitalizacji miasta Kostrzyn nad Odrą na lata 2009-2013” – na podstawie wyników badania ankietowego – wyznaczył na terenie miasta trzy obszary przewidziane do rewitalizacji. Obszar I to teren obecnego Parku Miejskiego, zlokalizowanego na miejscu zlikwidowanego cmentarza poewangelickiego. Rewaloryzacja Parku ma obejmować m. in. wytyczenie nowych alejek spacerowych, ubogacenie szaty roślinnej i wybudowanie sceny letniej.

Priorytet I Rewaloryzacja dziedzictwa kulturowego jako element rozwoju społeczno-gospodarczego gminy

Kierunek działań I.2 Odnowa obiektów zabytkowych w Kostrzynie nad Odrą.

Zadanie I.2.2 Modernizacja Placu Wojska Polskiego.

„Lokalny program rewitalizacji miasta Kostrzyn nad Odrą na lata 2009-2013” – na podstawie wyników badania ankietowego – wyznaczył na terenie miasta trzy obszary przewidziane do rewitalizacji. Obszar I to teren obecnego Placu Wojska Polskiego, który przez większość mieszkańców uznawany jest za centrum miasta. Jego rewitalizacja ma obejmować zmianę sposobu zagospodarowania terenu i nadanie temu obszarowi nowych funkcji użyteczności publicznej. Plac uzyska nową nawierzchnię i nowe oświetlenie, zwiększona zostanie ilość ławek. Jego centrum stanowić będzie fontanna.

Priorytet I Rewaloryzacja dziedzictwa kulturowego jako element rozwoju społeczno-gospodarczego gminy

Kierunek działań I.2 Odnowa obiektów zabytkowych w Kostrzynie nad Odrą.

Zadanie I.2.3 Remont budynku powojkowego przy ul. Wyszyńskiego i jego adaptacja na cele mieszkalne.

„Lokalny program rewitalizacji miasta Kostrzyn nad Odrą na lata 2009-2013” – na podstawie wyników badania ankietowego – wyznaczył na terenie miasta trzy obszary przewidziane do rewitalizacji. Obszar II to teren byłych koszar wojskowych i terenów przeciwległych. Planowany remont i zmiana sposobu użytkowania budynku powojkowego powinna zachować historyczny charakter obiektu.

Priorytet I Rewaloryzacja dziedzictwa kulturowego jako element rozwoju społeczno-gospodarczego gminy

Kierunek działań I.2 Odnowa obiektów zabytkowych w Kostrzynie nad Odrą.

Zadanie I.2.4 Remont kamienic przy ul. Niepodległości nr 13-14-15.

„Lokalny program rewitalizacji miasta Kostrzyn nad Odrą na lata 2009-2013” – na podstawie wyników badania ankietowego – wyznaczył na terenie miasta trzy obszary przewidziane do rewitalizacji. Obszar III to tereny tzw. Zatorza, głównie ul. Niepodległości i ul. Orła Białego. Remont kamienic przy ul. Niepodległości nr 13-14-15 ma na celu poprawienie ich stanu technicznego. W układzie urbanistyczno-architektonicznym tzw. Nowego Miasta stanowią unikalny przykład budownictwa świeckiego z trzeciej ćwierci XIX wieku. W związku z powyższym wszelkie roboty budowlane należy zharmonizować z zabytkową

strukturą budynków. Pod względem konserwatorskim planowane inwestycje należy przeprowadzić bez naruszania zachowanych wartości historycznych i zabytkowych w/w kamienic.

Priorytet I Rewaloryzacja dziedzictwa kulturowego jako element rozwoju społeczno-gospodarczego gminy

Kierunek działań I.2 Odnowa obiektów zabytkowych w Kostrzynie nad Odrą.

Zadanie I.2.5 Remont kamienicy przy ul. Niepodległości nr 5.

„Lokalny program rewitalizacji miasta Kostrzyn nad Odrą na lata 2009-2013” – na podstawie wyników badania ankietowego – wyznaczył na terenie miasta trzy obszary przewidziane do rewitalizacji. Obszar III to tereny tzw. Zatorza, głównie ul. Niepodległości i ul. Orła Białego. Remont kamienicy przy ul. Niepodległości nr 5 poprawi jej stan techniczny. Z uwagi na jej walory zabytkowe roboty budowlane należy zharmonizować z zabytkową strukturą budynku.

Priorytet I Rewaloryzacja dziedzictwa kulturowego jako element rozwoju społeczno-gospodarczego gminy

Kierunek działań I.2 Odnowa obiektów zabytkowych w Kostrzynie nad Odrą.

Zadanie I.2.6 Remont kamienic przy ul. Żeglarskiej nr 29 i nr 56.

Kamienice przy ul. Żeglarskiej nr 29 i 56 stanowią cenne elementy w krajobrazie kulturowym miasta Kostrzyn nad Odrą. W układzie urbanistyczno-architektonicznym tzw. Nowego Miasta stanowią unikalny przykład budownictwa świeckiego z przełomu XIX i XX wieku. W związku z powyższym wszelkie roboty budowlane należy zharmonizować z zabytkową strukturą budynków. Pod względem konserwatorskim planowane inwestycje należy przeprowadzić bez naruszania zachowanych wartości historycznych i zabytkowych w/w kamienic.

Priorytet I Rewaloryzacja dziedzictwa kulturowego jako element rozwoju społeczno-gospodarczego gminy

Kierunek działań I.2 Odnowa obiektów zabytkowych w Kostrzynie nad Odrą.

Zadanie I.2.7 Remont budynku mieszkalnego przy ul. Prostej nr 24.

„Lokalny program rewitalizacji miasta Kostrzyn nad Odrą na lata 2009-2013” – na podstawie wyników badania ankietowego – wyznaczył na terenie miasta trzy obszary przewidziane do rewitalizacji. Obszar III to tereny tzw. Zatorza, głównie ul. Niepodległości i ul. Orła Białego. Remont w/w budynku poprawi stan techniczny nieruchomości. Z uwagi na jego walory zabytkowe roboty budowlane należy zharmonizować z zabytkową strukturą budynku.

Priorytet I Rewaloryzacja dziedzictwa kulturowego jako element rozwoju społeczno-gospodarczego gminy

Kierunek działań I.3 Zwiększanie atrakcyjności zabytków dla potrzeb społecznych, turystycznych i edukacyjnych

Zadanie I.3.1 Utrzymanie w dobrym stanie zabytków stanowiących własność Miasta Kostrzyn nad Odrą (wpisanych do rejestru zabytków i w ewidencji zabytków).

Prowadzenie prac remontowych przy obiektach zabytkowych stanowiących własność Miasta Kostrzyn nad Odrą powinno przebiegać zgodnie z zaleceniami konserwatorskimi. W pierwszej kolejności należy wykonać prace remontowe i konserwatorskie przy obiektach znajdujących się w złym stanie, a prezentujących znaczne wartości zabytkowe lub historyczne i walory architektoniczne.

Priorytet I Rewaloryzacja dziedzictwa kulturowego jako element rozwoju społeczno-gospodarczego gminy

Kierunek działań I.3 Zwiększanie atrakcyjności zabytków dla potrzeb społecznych, turystycznych i edukacyjnych

Zadanie I.3.2 Budowa i promocja produktów turystycznych w oparciu o dziedzictwo kulturowe.

Kostrzyn nad Odrą posiada wyjątkowy zespół nowożytnych fortyfikacji, atrakcyjny nie tylko dla pasjonatów historii architektury. W celu jego wypromowania jako produktu turystycznego – ogólnodostępnego dla osób z zewnątrz – konieczne jest właściwe jego zabezpieczenie i użytkowanie. Wyjątkowe w skali kraju Stare Miasto – Twierdza powinno nadal być wizytówką współczesnego miasta.

Priorytet I Rewaloryzacja dziedzictwa kulturowego jako element rozwoju społeczno-gospodarczego gminy

Kierunek działań I.3 Zwiększanie atrakcyjności zabytków dla potrzeb społecznych, turystycznych i edukacyjnych

Zadanie I.3.3 Reagowanie samorządu na brak należytej dbałości o zabytki.

Na samorządzie spoczywa ustawowy obowiązek zapewnienia warunków prawnych, organizacyjnych i finansowych dla ochrony dóbr kultury. Samorząd jest zobowiązany nie tylko do prowadzenia własnych inwestycji zgodnie ze sztuką konserwatorską, ale nadzorowania i eliminowania prac prowadzonych przez inne podmioty, które szkodziłyby substancji zabytkowej. Natychmiastowe reagowanie na brak należytej dbałości właścicieli o bieżące utrzymanie zabytków zapobiegnie degradacji krajobrazu kulturowego.

Priorytet I Rewaloryzacja dziedzictwa kulturowego jako element rozwoju społeczno-gospodarczego gminy

Kierunek działań I.4 Tworzenie miejsc pracy związanych z opieką nad zabytkami

Zadanie I.4.1 Określenie zadań i kompetencji dotyczących opieki nad zabytkami w obrębie administracji miasta – powołanie Miejskiego Konserwatora Zabytków.

Obecnie na terenie całej Polski istnieje tendencja do decentralizacji zadań opieki nad zabytkami i promowane są powołania konserwatorów zabytków na szczeblu powiatowym i gminnym. Miejski konserwator zabytków, będący wyodrębnionym w strukturze Urzędu Miasta stanowiskiem ds. ochrony zabytków i opieki nad zabytkami, zostałby powołany w drodze konkursu. Zgodnie z art. 96 ust. 2 ustawy z dnia 23 lipca 2003 roku o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami (Dz. U. z 2003 roku nr 162 poz. 1568 z późniejszymi zmianami) wojewoda, na wniosek wojewódzkiego konserwatora zabytków, może powierzyć, w drodze porozumienia, prowadzenie niektórych spraw z zakresu swojej właściwości, w tym wydawanie decyzji administracyjnych, gminom i powiatom, a także związkom gmin i powiatów, położonym na terenie województwa.

Ponadto konieczne jest wsparcie instytucjonalne i merytoryczne ze strony Delegatury Wojewódzkiego Urzędu Ochrony Zabytków w Gorzowie. Zapewni to większe respektowanie i egzekwowanie wymogów ochrony konserwatorskiej w stosunku do obiektów i zespołów zabytkowych wpisanych do rejestru zabytków oraz bieżący nadzór nad stanem miejscowego dziedzictwa kulturowego.

Priorytet I Rewaloryzacja dziedzictwa kulturowego jako element rozwoju społeczno-gospodarczego gminy

Kierunek działań I.4. Tworzenie miejsc pracy związanych z opieką nad zabytkami

Zadanie I.4.2 Utworzenie w strukturze Urzędu Miasta komórki doradczej ds. pozyskiwania środków finansowych na opiekę nad zabytkami.

Priorytet I Rewaloryzacja dziedzictwa kulturowego jako element rozwoju społeczno-gospodarczego gminy

Kierunek działań I.4 Tworzenie miejsc pracy związanych z opieką nad zabytkami

Zadanie I.4.3 Tworzenie miejsc pracy związanych z zagospodarowaniem i popularyzacją dziedzictwa kulturowego, szkolenie fachowców – rzemieślników reprezentujących „ginące” zawody.

Umacnianie i promocja tradycyjnych form działalności gospodarczej zwiększy poziom zatrudnienia w usługach i drobnej wytwórczości, jakimi są m. in. warsztaty rzemieślnicze (kuźnie – warsztaty metaloplastyczne, zakłady szewskie, renowacja starych mebli), wypożyczalnie sprzętu turystycznego, gospody, piekarnie i cukiernie.

Ponadto zintensyfikowanie prowadzenia prac remontowo-budowlanych i konserwatorskich skutkować będzie powstawaniem nowych miejsc pracy.

Priorytet II Ochrona i świadome kształtowanie krajobrazu kulturowego

Kierunek działań II.1 Zintegrowana ochrona środowiska kulturowego

Zadanie II.1.1 Działania prawne – sporządzenie i uchwalenie miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego

Sporządzanie miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego konieczne jest ze względu na potrzebę zapewnienia ładu przestrzennego i ochronę zespołów zabytkowej zabudowy. Przy opracowywaniu miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego należy realizować i stosować się do wytycznych i postulatów konserwatorskich określonych w „*Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego*” ze szczególnym uwzględnieniem zaleceń odnoszących się do wyznaczonych w w/w opracowaniu stref ochrony konserwatorskiej oraz uwzględnianie wskazanych w „*Studium...*” zasad ochrony.

Priorytet II Ochrona i świadome kształtowanie krajobrazu kulturowego

Kierunek działań II.1 Zintegrowana ochrona środowiska kulturowego

Zadanie II.1.2 Opracowanie studium widokowo-krajobrazowego obszaru gminy

Studium widokowo-krajobrazowe obszaru miasta Kostrzyn nad Odrą ma na celu wskazanie obszarów wyłączonych z lokalizacji inwestycji agresywnych, np. wielko kubaturowe obiekty usługowe, przemysłowe, elektrownie wiatrowe.

Priorytet II Ochrona i świadome kształtowanie krajobrazu kulturowego

Kierunek działań II.1 Zintegrowana ochrona środowiska kulturowego

Zadanie II.1.3 Wspieranie właścicieli obiektów zabytkowych.

Na terenie miasta znajdują się obiekty zabytkowe wymagające kompasowych prac remontowo-konserwatorskich, których realizacja uzależniona jest od osób prywatnych oraz wielu podmiotów własnościowych. Trudności w realizacji nastroczają ograniczone możliwości finansowe właścicieli, a także niechęć w stosunku do zaplanowanych realizacji. W tym wypadku zadaniem samorządu jest – oprócz wsparcia finansowego – fachowe poradnictwo, pomoc w promowaniu i proponowanie nowych funkcji dla poszczególnych zabytków. Urząd Miasta powinien pełnić funkcje doradcze i wspomagać właścicieli oraz użytkowników obiektów zabytkowych.

Zapobieganie masowej dekapitalizacji zabytkowej zabudowy na terenie Kostrzyna nad Odrą poprzez podejmowanie przez samorząd inicjatyw

zachęcających właścicieli obiektów zabytkowych do przeprowadzania remontu i konserwacji, np. samorządowy system preferencji finansowych dla właścicieli i użytkowników zabytków (m. in. ulgi i zwolnienia podatkowe, częściowa partycypacja w kosztach).

Priorytet II Ochrona i świadome kształtowanie krajobrazu kulturowego

Kierunek działań II.1 Zintegrowana ochrona środowiska kulturowego

Zadanie II.1.4 Dofinansowanie prac remontowych przy obiektach nie będących własnością Miasta w postaci stosownej uchwały dotyczącej dotacji na prace remontowo-konserwatorskie przy zabytkach.

W celu poprawy stanu zasobów kostrzyńskiego dziedzictwa kulturowego oraz zachowania krajobrazu kulturowego z budżetu Miasta mogą być udzielane dotacje celowe na dofinansowanie prac konserwatorskich, restauratorskich i robót budowlanych przy zabytkach ruchomych i nieruchomych, wpisanych do rejestru zabytków, znajdujących się na obszarze miasta Kostrzyn nad Odrą. Celem dotacji jest wspieranie i uzupełnianie działań właścicieli lub posiadaczy zabytków dla zapewnienia ochrony i konserwacji wartościowych elementów substancji zabytkowej.

Priorytet II Ochrona i świadome kształtowanie krajobrazu kulturowego

Kierunek działań II.2 Rozszerzenie ochrony środowiska kulturowego gminy

Zadanie II.2.1 Rozwój instytucji muzealnych.

Najważniejszym elementem systemu opieki nad zabytkami są placówki o charakterze muzealnym. Ich zasadniczym zadaniem jest gromadzenie zbiorów tematycznie zgodnych z określonym profilem instytucji. Dla posiadanych przez Muzeum Twierdzy Kostrzyn zbiorów konieczne jest stworzenie elektronicznej bazy danych, a tym samym katalogowanie i opracowywanie muzealiów w nowej formule. Nieodzowne jest zdefiniowanie perspektywicznych planów konserwatorskich, a następnie ich konsekwentna realizacja. Stałe ekspozycje wymagają aranżacji atrakcyjnej dla współczesnego odbiorcy, szczególnie młodego. W sytuacji urynkowienia kultury niezbędne jest podjęcie skutecznych działań promocyjno-marketingowych, wzbogacenie i uatrakcyjnienie oferty (ze szczególnym naciskiem na ofertę oświatowo-edukacyjną) oraz wszechstronne szkolenia pracowników Muzeum.

Priorytet II Ochrona i świadome kształtowanie krajobrazu kulturowego

Kierunek działań II.2 Rozszerzenie ochrony środowiska kulturowego gminy

Zadanie II.2.2 Organizacja systematycznych szkoleń urzędników Miasta w zakresie opieki i ochrony dziedzictwa kulturowego.

Powyższe zadanie ma na celu poprawę poziomu wiedzy o zasadach, formach, metodach opieki nad zabytkami i ochrony zabytków.

Priorytet II Ochrona i świadome kształtowanie krajobrazu kulturowego

Kierunek działań II.2 Rozszerzenie ochrony środowiska kulturowego gminy

Zadanie II.2.3 Wystąpienie do Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków o wpis do rejestru zabytków obiektów zabytkowych.

Podjęcie działań zmierzających do objęcia ochroną prawną poprzez wpis do rejestru zabytków obiektów nieruchomych o znaczących dla miasta wartościach historycznych, artystycznych i naukowych. Do rejestru zabytków proponuje się wpisać następujące obiekty:

- Fort Sarbinowo;
- willa, ob. siedziba Urzędu Miasta, ul. Kopernika 1;

- most kolejowy na Gorzynie;
- zespół dworca kolejowego;
- przepompownia na Osiedlu Warniki 44;
- budynek szkoły, ul. Kościuszki 7;
- kamienice przy ul. Niepodległości: 5, 13, 14, 15;
- budynek hotelu przy ul. Piastowskiej 3;
- budynek ob. urząd pocztowy, ul. Piastowska 5;
- willa, ob. Kostrzyńskie Centrum Kultury, ul. Sikorskiego 34.

Priorytet II Ochrona i świadome kształtowanie krajobrazu kulturowego

Kierunek działań II.3 Ochrona układów ruralistycznych na obszarach wiejskich

Zadanie II.3.1 Przeciwdziałanie tendencjom do rozpraszania zabudowy dawnych wsi.

Zadanie to ma zapobiec chaosowi przestrzennemu oraz degradacji krajobrazu przez nową zabudowę, przede wszystkim mieszkalną, wynikającą z żywiołowej i niekontrolowanej akcji inwestycyjnej, w której interes indywidualny przedkładany jest nad dobro ogółu.

Priorytet II Ochrona i świadome kształtowanie krajobrazu kulturowego

Kierunek działań II.3 Ochrona układów ruralistycznych na obszarach wiejskich

Zadanie II.3.2 Opracowanie katalogu form budownictwa regionalnego.

Opracowanie katalogu form budownictwa regionalnego i jego praktyczne wykorzystywanie przy realizacji nowych inwestycji przede wszystkim w zakresie budownictwa mieszkaniowego, zwłaszcza na obszarach wyznaczonych stref ochrony konserwatorskiej i historycznie ukształtowanych i czytelnych do dziś układów przestrzennych.

Priorytet III Dziedzictwo żywe – promocja, edukacja i dokumentacja walorów gminnego dziedzictwa kulturowego

Kierunek działań III.1 Zwiększanie roli zabytków w rozwoju turystyki i przedsiębiorczości

Zadanie III.1.1 Opracowanie pieszych szlaków turystycznych i stworzenie nowych rowerowych szlaków turystycznych.

W chwili obecnej wytyczone są następujące szlaki turystyczne:

- Międzynarodowy szlak rowerowy R1, który prowadzi z Lubniewic przez Sulęcín, Czarnów do Kostrzyna i dalej do Niemiec.
- Rowerowy „Polsko-niemiecki szlak przyjaźni” wiodący wzdłuż Odry przez Kostrzyn do Szczecina.
- Polsko-niemiecki szlak kulturowo-przyrodniczy „Zakonów rycerskich na Ziemi Lubuskiej” z trasą: Kostrzyn-Drzewice-Szumiłowo-Kaleńsko-Namyślin-Gudzisz-Chwarszczany-Dargomyśl-Dębno-Witnica-Słońsk.
- Szlak pieszy (czerwony) im. Stefana Czarnieckiego: Kostrzyn-Gorzów-Drawieński Park Narodowy i dalej do Szczecina.

Priorytet III Dziedzictwo żywe – promocja, edukacja i dokumentacja walorów gminnego dziedzictwa kulturowego

Kierunek działań III.1 Zwiększanie roli zabytków w rozwoju turystyki i przedsiębiorczości

Zadanie III.1.2 Uaktualnienie istniejących i wykonanie nowych tablic informacyjnych przy obiektach zabytkowych.

Z uwagi na rozwój turystyki zwiększyło się zapotrzebowanie na informacje dotyczące zasobów i wartości dziedzictwa kulturowego miasta. Konieczne jest

wprowadzenie zintegrowanego systemu informacji wizualnej także poza rejon Starego Miasta – Twierdzy, np. Fort Sarbinowo, Cmentarz Jeniecki w Drzewicach.

Priorytet III Dziedzictwo żywe – promocja, edukacja i dokumentacja walorów gminnego dziedzictwa kulturowego

Kierunek działań III.1 Zwiększanie roli zabytków w rozwoju turystyki i przedsiębiorczości

Zadanie III.1.3 Rozwój infrastruktury turystycznej, w tym modernizacja infrastruktury turystyki wodnej.

Na terenie miasta Kostrzyn nad Odrą nie ma zbyt urozmaiconej bazy noclegowej. Brakuje ośrodka wypoczynkowego z funkcją rekreacyjną i możliwością organizowania konferencji, szkoleń, itp.

Z uwagi na położenie miasta nad dwoma rzekami konieczna jest modernizacja infrastruktury wodnej w celu stworzenia kompleksowej oferty turystycznej – kompleksowej obsługi turystyki wodnej z zapewnieniem niezbędnych usług towarzyszących. Unowocześniona infrastruktura turystyki wodnej umożliwi rozwój aktywnej turystyki wodnej (kajakarstwo, wioślarstwo, żeglarstwo), turystyki opartej na zwiedzaniu rzek na krótkich bądź długich odcinkach, turystyki motorowodnej, wypoczynkowych sportów wodnych. Ponadto umożliwi to wykorzystanie okolic nabrzeża do promocji turystyki kierunkowej i specjalistycznej.

Priorytet III Dziedzictwo żywe – promocja, edukacja i dokumentacja walorów gminnego dziedzictwa kulturowego

Kierunek działań III.1 Zwiększanie roli zabytków w rozwoju turystyki i przedsiębiorczości

Zadanie III.1.4 Opracowanie i wydanie folderów turystycznych.

Pod tym względem Kostrzyn nad Odrą może służyć za wzór dla innych miast i gmin w regionie. Ale z uwagi na duże zapotrzebowanie i mijający czas potrzebne są aktualizacje dotychczasowych folderów.

Natomiast bardzo wskazane byłoby opracowanie przez Muzeum Twierdzy i wydanie folderu ze ścieżką edukacyjną na Starym Mieście – Twierdzy.

Priorytet III Dziedzictwo żywe – promocja, edukacja i dokumentacja walorów gminnego dziedzictwa kulturowego

Kierunek działań III.1 Zwiększanie roli zabytków w rozwoju turystyki i przedsiębiorczości

Zadanie III.1.5 Organizacja cyklicznych imprez promocyjno-kulturalnych, w których motywem przewodnim będą tradycje regionu.

Do najważniejszych imprez kulturalnych organizowanych na terenie miasta Kostrzyn nad Odrą należą:

- Dni Kostrzyna (06-07.09.2009);
- VII Międzynarodowy Festiwal Muzyczny „Kostrinella” (26-28.06.2009);
- XIII Plener Artystyczny „Sztuka na granicy”.

Priorytet III Dziedzictwo żywe – promocja, edukacja i dokumentacja walorów gminnego dziedzictwa kulturowego

Kierunek działań III.2 Edukacja i popularyzacja wiedzy o regionalnym dziedzictwie kulturowym

Zadanie III.2.1 Edukacja regionalna – tworzenie programów nauczania regionalnego i podręczników uwzględniających dziedzictwo kulturowe dla

wszystkich poziomów nauczania, wspieranie projektów edukacyjnych poświęconych upowszechnianiu historii i dziedzictwa kulturowego.

Konieczne jest kształtowanie świadomości regionalnej w oparciu o dziedzictwo kulturowe i potrzebę jego zachowania dla przyszłych pokoleń. W powyższym zadaniu należy wykorzystać zabytki zlokalizowane na terenie miasta Kostrzyn nad Odrą w nauczaniu historii (w tym pradzieje), historii sztuki, architektury i budownictwa, itp. Biorąc pod uwagę wartości z przeszłości, tradycji i kultury tzw. "małej Ojczyzny", wprowadzono do programów szkolnych ścieżkę edukacyjną "Edukacja regionalna – dziedzictwo kulturowe w regionie". Zasadniczym celem edukacji regionalnej jest powrót do życia każdego człowieka, a więc do źródeł kultury rodzinnej, lokalnej, regionalnej i narodowej. Realizacja ścieżki regionalnej polega na integracji przedmiotowej i wymaga ścisłego współdziałania nauczycieli różnych przedmiotów, a także uwzględnienia elementów regionalizmu w programie wychowawczym szkoły i zajęciach pozalekcyjnych. Istotną rolę w procesie edukacji regionalnej pełni współpraca z lokalnymi instytucjami zajmującymi się propagowaniem wiedzy o regionie, np. muzea, biblioteki, domy kultury oraz miejscowi twórcy (artyści ludowi).

Priorytet III Dziedzictwo żywe – promocja, edukacja i dokumentacja walorów gminnego dziedzictwa kulturowego

Kierunek działań III.2 Edukacja i popularyzacja wiedzy o regionalnym dziedzictwie kulturowym

Zadanie III.2.2 Organizacja kształcenia nauczycieli i organizatorów życia kulturalnego w zakresie opieki nad zabytkami, w tym organizowanie kursów zawodowych dla nauczycieli rzemiosł.

Dla prawidłowego przebiegu procesu nauczania o mieście i najbliższej okolicy ważne jest ustawiczne wzbogacanie oraz doskonalenie przez nauczycieli warsztatu pracy. W realizacji ścieżki regionalnej pomocne jest gromadzenie przedmiotów kultury materialnej i duchowej w celu tworzenia czasowych ekspozycji lub izb regionalnych w szkołach.

Priorytet III Dziedzictwo żywe – promocja, edukacja i dokumentacja walorów gminnego dziedzictwa kulturowego

Kierunek działań III.2 Edukacja i popularyzacja wiedzy o regionalnym dziedzictwie kulturowym

Zadanie III.2.3 Opracowanie i organizacja tras oraz ścieżek edukacyjnych z wykorzystaniem obiektów i zespołów zabytkowych.

Różnorodność i bogactwo krajobrazu kulturowego Kostrzyna nad Odrą pozwala wykorzystać go dla celów edukacyjnych. Dzięki temu mieszkańcy będą mogli lepiej poznać własne miasto i jego okolice, co w konsekwencji prowadzi do budowania silniejszych więzi emocjonalnych. Jest wiele tematów, których realizacja mogłaby bazować na istniejących zasobach.

Priorytet III Dziedzictwo żywe – promocja, edukacja i dokumentacja walorów gminnego dziedzictwa kulturowego

Kierunek działań III.3 Specjalistyczne rozpoznanie badawcze poszczególnych obiektów, zespołów oraz obszarów zabytkowych związane z przygotowanym lub realizowanym procesem inwestycyjnym

Zadanie III.3.1 Wspieranie działań skutkujących powstaniem opracowań historyczno-konserwatorskich.

Na temat Kostrzyna nad Odrą ukazało się wyjątkowo dużo publikacji, w tym duża zasługa Urzędu Miasta, jako wydawcy. Szczególnie Stare Miasto – Twierdza

znajduje się w kręgu zainteresowań badawczych archeologów, historyków i miłośników architektury militarnej. Należałoby zatem utrzymać to zainteresowanie w regionalnych kręgach naukowych i spróbować zainteresować problematyką Kostrzyna ogólnopolskie ośrodki naukowe (Polska Akademia Nauk) czy znaczące ośrodki akademickie. Dotyczy to zarówno badań archeologicznych, jak i studiów historyczno-urbanistycznych, studiów krajobrazowych, badań historyczno-architektonicznych.

Priorytet III Dziedzictwo żywe – promocja, edukacja i dokumentacja walorów gminnego dziedzictwa kulturowego

Kierunek działań III.3 Specjalistyczne rozpoznanie badawcze poszczególnych obiektów, zespołów oraz obszarów zabytkowych związane z przygotowanym lub realizowanym procesem inwestycyjnym

Zadanie III.3.2 Prowadzenie monitoringu i weryfikacji gminnej ewidencji zabytków oraz utworzenie komputerowej bazy danych.

Gminna ewidencja zabytków winna podlegać okresowej aktualizacji, polegającej m. in. na wykreśleniu z ewidencji obiektów nieistniejących oraz gruntownie przebudowanych (np. zmiana bryły budynku, układu i wielkości otworów okiennych, likwidacja detalu architektonicznego, otynkowanie ceglanych elewacji). Uzupełnienia wymagają także zmiany stanu prawnego (np. wpis do rejestru zabytków czy ustanowienie parku kulturowego) oraz własnościowego. W tej sytuacji konieczne jest zastosowanie komputerowej bazy danych.

Ponadto należy wypracować zasady wymiany informacji i aktualizacji danych dotyczących obiektów zabytkowych objętych gminną ewidencją zabytków pomiędzy Urzędem Miasta w Kostrzynie nad Odrą a Delegaturą Wojewódzkiego Urzędem Ochrony Zabytków w Gorzowie Wlkp.

8. INSTRUMENTARIUM REALIZACJI GMINNEGO PROGRAMU OPIEKI NAD ZABYTKAMI

Zakłada się, że zadania określone w **"Gminnym Programie"** będą realizowane w wyniku następujących działań:

1. Wspólne działanie władz miasta Kostrzyn nad Odrą z Lubuskim Wojewódzkim Konserwatorem Zabytków oraz z właścicielami i użytkownikami obiektów zabytkowych, przedstawicielami Kościołów, organizacjami pozarządowymi i stowarzyszeniami regionalnymi, ośrodkami naukowymi.

2. Działania własne władz samorządowych:

a) prawne – np. uchwalanie miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego, wnioskowanie o wpis do rejestru zabytków obiektów, które powinny być objęte ochroną konserwatorską;

b) finansowe – należyte utrzymywanie, wykonanie remontów i prac konserwatorskich przy obiektach zabytkowych będących własnością gminy oraz dotacje, system ulg finansowych, nagrody, zachęty dla właścicieli i użytkowników obiektów zabytkowych;

c) programowe – realizacja projektów i programów regionalnych;

d) inne – działania stymulujące, promocyjne, edukacyjne itp.

3. Działania w ramach programów dofinansowywanych z funduszy Unii Europejskiej.

9. ZASADY OCENY REALIZACJI GMINNEGO PROGRAMU OPIEKI NAD ZABYTKAMI

„**Gminny Program**”, po zaopiniowaniu przez Lubuskiego Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków, zostanie przedstawiony Radzie Miasta w Kostrzynie nad Odrą, w celu przyjęcia go uchwałą. Program został opracowany na okres czterech lat i stanowi dokument uzupełniający w stosunku do innych aktów planowania. Z realizacji zadań „**Gminnego Programu**” co dwa lata Burmistrz Miasta zobowiązany jest do sporządzenia sprawozdań i przedstawienia ich Radzie Miasta. Następnie sprawozdania przekazywane powinny być do Lubuskiego Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków. Ich wyniki powinny być wykorzystywane przy opracowywaniu, aktualizacji i realizacji wojewódzkiego programu ochrony zabytków i opieki nad zabytkami.

Głównym odbiorcą programu jest społeczność lokalna, która bezpośrednio powinna odczuć efekty jego wdrażania. Dotyczy to nie tylko właścicieli i użytkowników obszarów i obiektów zabytkowych, ale również wszystkich mieszkańców, gdyż zachowane i należycie pielęgnowane dziedzictwo kulturowe wyróżnia obszar miasta i przesądza o jego atrakcyjności.

Przyjęty przez Radę Miasta w formie uchwały „**Gminny Program Opieki nad Zabytkami**” jest elementem polityki samorządowej. Powinien służyć podejmowaniu planowych działań dotyczących: inicjowania, wspierania, koordynowania badań i prac z dziedziny ochrony zabytków i krajobrazu kulturowego oraz upowszechniania i promowania dziedzictwa kulturowego.

Program wykorzystywany może być przez inne jednostki samorządu terytorialnego, środowiska badawcze i naukowe, właścicieli i posiadaczy obiektów zabytkowych, a także osoby zainteresowane kulturą i dziedzictwem kulturowym.

Opracowanie i uchwalenie „**Gminnego Programu**” nie powinno być traktowane jedynie jako realizacja przez Gminę ustawowego zadania. Program służyć ma bowiem rozwojowi Gminy poprzez dążenie do poprawy stanu zachowania zabytków, eksponowania walorów krajobrazu kulturowego, wykorzystania atrakcyjności zabytków dla potrzeb społecznych, gospodarczych i edukacyjnych. Inne ważne cele „**Gminnego Programu**” wskazane przez ustawodawcę, jak określenie warunków współpracy z właścicielami zabytków eliminujących sytuacje konfliktowe czy tworzenie miejsc pracy związanych z opieką nad zabytkami, sprawiają, że program ten może pełnić ważną rolę społeczną, a jego konsekwentna realizacja stać się istotnym czynnikiem rozwoju gminy.

Program powinien pomóc w aktywnym zarządzaniu zasobem stanowiącym dziedzictwo kulturowe gminy. Współpraca środowisk samorządowych, konserwatorskich i lokalnych przy realizacji „**Gminnego Programu**” przynieść powinna wszystkim stronom wymierne korzyści: zachowanie dziedzictwa kulturowego dla przyszłych pokoleń, polepszenie stanu obiektów zabytkowych, zwiększenie atrakcyjności przestrzeni publicznych, rozwój społeczno-gospodarczy.

Program jest opracowywany na okres czterech lat. Kolejne sporządzane programy opieki winny uwzględniać pojawiające się nowe uwarunkowania prawne i administracyjne, zmieniające się warunki społeczne, gospodarcze i kulturowe, nowe kryteria oceny i aktualny stan zachowania zasobu oraz prowadzone okresowo oceny efektów wdrażania obowiązującego programu.

10. ŹRÓDŁA FINANSOWANIA GMINNEGO PROGRAMU OPIEKI NAD ZABYTKAMI

"Gminny Program" jest zbiorem celów i zadań dla gminy jako terytorium administracyjnego, a nie wyłącznie dla władz samorządowych, także źródła finansowania nie odnoszą się wyłącznie do środków, którymi dysponować może samorząd. W sumie możliwości pozyskiwania środków finansowych na realizację zadań wskazanych do realizacji w **„Gminnym Programie”** są duże, ponieważ obejmują zarówno środki, które pozostają w dyspozycji lub w zasięgu władz samorządowych, jak również inne źródła (np. prywatne, rządowe):

- środki własne budżetowe Miasta Kostrzyn nad Odrą na realizację zadań własnych;
- dotacje podmiotowe dla instytucji, których organizatorem jest samorząd gminy;
- środki znajdujące się w gestii Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków – **załącznik nr 5**;
- dotacje samorządu województwa dla jednostek samorządu terytorialnego innych szczebli na realizację zadań z zakresu kultury i sztuki;
- dotacje, granty, nagrody samorządu województwa dla podmiotów nie zaliczanych do sektora finansów publicznych;
- dochody własne instytucji kultury;
- środki Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego w ramach programów ministerialnych – **załącznik nr 6**;
- zaciągane przez samorząd gminny kredyty bankowe na realizację określonych celów i inwestycji;
- zyski z działalności statutowej i gospodarczej;
- odsetki z kont i rachunków bankowych;
- dotacje i fundusze celowe rządowych i pozarządowych programów pomocowych;
- składki i zbiórki publiczne;
- środki finansowe osób fizycznych;
- fundusze krajowe i zagraniczne Unii Europejskiej;
- inne środki przewidziane prawem.

Obowiązek dbania o stan zabytków wzmiankowana ustawa o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami nakłada na właścicieli i użytkowników obiektów zabytkowych. Znaczącym wsparciem dla zadań z zakresu ochrony zabytków są także inne źródła dofinansowania, wśród których istotną rolę pełnią środki z budżetu państwa. są to zarówno środki Ministra kultury i Dziedzictwa Narodowego, jak i środki Wojewody Lubuskiego (będące w dyspozycji Lubuskiego Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków). W gestii Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego znajdują się także środki specjalne, pochodzące z dochodów płynących z gier losowych, przeznaczone m. in. na promowanie i wspieranie działań na rzecz ochrony polskiego dziedzictwa narodowego.

Odnośnie obiektów sakralnych w finansowaniu prac związanych z remontami i pracami konserwatorskimi, oprócz środków własnych parafii i w/w środków budżetu państwa, istnieje dodatkowa możliwość wsparcia przez Fundusz Kościelny – funkcjonujący w ramach Ministerstwa Spraw Wewnętrznych i Administracji. Jednym z celów Funduszu jest dofinansowywanie remontów i konserwacji zabytkowych obiektów sakralnych, w tym podstawowe prace zabezpieczające obiekt, a w szczególności remonty dachów, stropów, ścian i elewacji, osuszanie i odgrzybianie, izolację, remonty i wymianę zużytej stolarki okiennej i drzwiowej, instalacji elektrycznej, odgromowej, przeciwwłamaniowej. Fundusz natomiast nie finansuje konserwacji ruchomego wyposażenia obiektów sakralnych.

W przypadku wyjątkowych projektów można też pozyskać środki z Narodowego Funduszu Ochrony Środowiska i gospodarki wodnej. Dotyczy to dofinansowania renowacji zabytkowych parków i ogrodów wpisanych do rejestru zabytków oraz dofinansowania publikacji związanych z ochroną dziedzictwa kulturowego i przyrodniczego.

Ponadto istnieją także możliwości zdobywania środków finansowych ze źródeł zewnętrznych na zadania inwestycyjne i społeczne do współfinansowania z funduszy krajowych i zagranicznych Unii Europejskiej.

11. REALIZACJA I FINANSOWANIE PRZEZ GMINĘ ZADAŃ Z ZAKRESU OCHRONY ZABYTKÓW

Fundamentalnym działaniem Rady Miasta w Kostrzynie nad Odrą powinno być coroczne przyznawanie w uchwale budżetowej wysokości środków finansowych przeznaczonych na dotacje dla prac konserwatorskich, restauratorskich lub robót budowlanych przy obiektach wpisanych do rejestru zabytków – **załącznik nr 7**.

W 2006 roku wzmiankowaną dotację w kwocie 22 741,65 zł udzielono Parafii Rzymsko-Katolickiej na remont kaplicy, ob. kościoła przy ul. Kardynała Stefana Wyszyńskiego 2.

Wysokość środków przeznaczonych na zabytki w budżecie Miasta Kostrzyn nad Odrą w latach 2005-2008:

Rok	Kwota	Obiekt
2005	12 200,00	uzbrojenie Starego Miasta – Twierdzy
2006	102 030,99	remont Bramy Berlińskiej, uzbrojenie Starego Miasta – Twierdzy (Bastion Filip, Brama Chyżańska, sieci)
2007	4 712 009,69	remont Bramy Berlińskiej, rewitalizacja Bramy Berlińskiej, uzbrojenie Starego Miasta – Twierdzy
2008	284 011,00	Rewitalizacja Twierdzy Kostrzyn (Bastiony Filip i Brandenburgia), rewitalizacja Bastionu Król, rewitalizacja Bramy Berlińskiej, remont wieży remizy strażackiej

Wykorzystanie środków zewnętrznych na prace przy obiektach zabytkowych na terenie miasta Kostrzyn nad Odrą:

Rok	Kwota	Źródło dofinansowania	Obiekt
2006-2007	2 152 411,32	Europejski Fundusz Rozwoju Regionalnego w ramach Zintegrowanego Programu Operacyjnego Rozwoju Regionalnego	projekt „Uzbrojenie Starego Kostrzyna” (Brama Chyżańska, Bastion Filip, sieć kanalizacyjna, sieć wodociągowa)
	403 753,74	rezerwa celowa budżetu państwa	
2007	444 079,83	Interreg III B BSR	projekt „Kulturowo-turystyczny szlak nadbałtyckich twierdz” – Brama Berlińska

12. CZĘŚĆ GRAFICZNA GMINNEGO PROGRAMU OPIEKI NAD ZABYTKAMI

Priorytet I <i>Rewaloryzacja dziedzictwa kulturowego jako element rozwoju społeczno-gospodarczego miasta</i>	
Kierunek działań	Zadania
1. Zachowanie historycznych i zabytkowych walorów Starego Miasta – Twierdzy w Kostrzynie nad Odrą	1. Rewitalizacja Starego Miasta – Twierdzy – etap II. 2. Muzeum fortyfikacji europejskich – rewitalizacja Bastionu Król. 3. Adaptacja kazamat Bastionu Filip na cele muzealne. 4. Rewaloryzacja umocnień Dzieła Rogowego.
2. Odnowa obiektów zabytkowych w Kostrzynie nad Odrą	1. Rewaloryzacja Parku Miejskiego. 2. Modernizacja Placu Wojska Polskiego. 3. Remont budynku powojkowego przy ul. Wyszyńskiego i jego adaptacja na cele mieszkalne. 4. Remont kamienic przy ul. Niepodległości nr 13-14-15. 5. Remont kamienicy przy ul. Niepodległości nr 5. 6. Remont kamienic przy ul. Żeglarskiej nr 29 i nr 56. 7. Remont budynku mieszkalnego przy ul. Prostej nr 24.
3. Zwiększanie atrakcyjności zabytków dla potrzeb społecznych, turystycznych i edukacyjnych	1. Utrzymanie w dobrym stanie zabytków stanowiących własność Miasta Kostrzyn nad Odrą (wpisanych do rejestru zabytków i w ewidencji zabytków). 2. Budowa i promocja produktów turystycznych w oparciu o dziedzictwo kulturowe. 3. Reagowanie samorządu na brak należytej dbałości o zabytki.
4. Tworzenie miejsc pracy związanych z opieką nad zabytkami	1. Określenie zadań i kompetencji dotyczących opieki nad zabytkami w obrębie administracji gminy – powołanie Miejskiego Konserwatora Zabytków. 2. Utworzenie w strukturze Urzędu Miasta komórki doradczej ds. pozyskiwania środków finansowych na opiekę nad zabytkami. 3. Tworzenie miejsc pracy związanych z zagospodarowaniem i popularyzacją dziedzictwa, szkolenie fachowców - rzemieślników reprezentujących „ginące” zawody.

Priorytet II Ochrona i świadome kształtowanie krajobrazu kulturowego	
Kierunek działań	Zadania
1. Zintegrowana ochrona środowiska kulturowego	1. Działania prawne – sporządzenie i uchwalenie miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego. 2. Opracowanie studium widokowo-krajobrazowego obszaru gminy miejskiej. 3. Wspieranie właścicieli obiektów zabytkowych. 4. Dofinansowanie prac remontowych przy obiektach nie będących własnością Miasta w postaci stosownej uchwały dotyczącej dotacji na prace remontowo-konserwatorskie przy zabytkach.
2. Rozszerzenie ochrony środowiska kulturowego gminy	1. Rozwój instytucji muzealnych. 2. Organizacja systematycznych szkoleń urzędników Miasta w zakresie opieki i ochrony dziedzictwa kulturowego. 3. Wystąpienie do Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków o wpis do rejestru zabytków obiektów zabytkowych.
3. Ochrona układów przestrzennych historycznych wsi, będących obecnie w granicach administracyjnych miasta.	1. Przeciwdziałanie tendencjom do rozpraszania zabudowy dawnych wsi. 2. Opracowanie katalogu form budownictwa regionalnego.

Priorytet III Dziedzictwo żywe - promocja, edukacja i dokumentacja walorów gminnego dziedzictwa kulturowego	
Kierunek działań	Zadania
1. Zwiększanie roli zabytków w rozwoju turystyki i przedsiębiorczości	1. Opracowanie pieszych szlaków turystycznych i stworzenie nowych rowerowych szlaków turystycznych. 2. Uaktualnienie istniejących i wykonanie nowych tablic informacyjnych przy obiektach zabytkowych. 3. Rozwój infrastruktury turystycznej, w tym modernizacja infrastruktury turystyki wodnej. 4. Opracowanie i wydanie folderów turystycznych. 5. Organizacja cyklicznych imprez promocyjno-kulturalnych, w których motywem przewodnim będą tradycje regionu.
2. Edukacja i popularyzacja wiedzy o regionalnym dziedzictwie kulturowym	1. Edukacja regionalna – tworzenie programów nauczania regionalnego i podręczników uwzględniających dziedzictwo kulturowe dla wszystkich poziomów nauczania, wspieranie projektów edukacyjnych poświęconych upowszechnianiu historii i dziedzictwa kulturowego. 2. Organizacja kształcenia nauczycieli i organizatorów życia kulturalnego w zakresie opieki nad zabytkami, w tym organizowanie kursów zawodowych dla nauczycieli rzemiosł. 3. Opracowanie i organizacja tras oraz ścieżek edukacyjnych z wykorzystaniem obiektów i zespołów zabytkowych.
3. Specjalistyczne rozpoznanie badawcze poszczególnych obiektów, zespołów oraz obszarów zabytkowych związane z przygotowywaniem lub realizowanym procesem inwestycyjnym	1. Wspieranie działań skutkujących powstaniem opracowań historyczno-konserwatorskich. 2. Prowadzenie monitoringu i weryfikacji gminnej ewidencji zabytków oraz utworzenie komputerowej bazy danych.

